

Det norske språk- og litteraturselskap.
Regine Normann: *Krabvaag : Skildringer fra et lidet fiskevær*.
Utgave ved Helene Willumsen, 2005.
Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Regine Normann
Krabvaag
Skildringer fra et lidet fiskevær

2005

□

[\[1\]](#)

[\[2\]](#)

[\[3\]](#)

[\[4\]](#)

[\[5\]](#)

[\[6\]](#)

[\[7\]](#)

[\[8\]](#)

[\[9\]](#)

[\[10\]](#)

[\[11\]](#)

[\[12\]](#)

[\[13\]](#)

[\[14\]](#)

[\[15\]](#)

[\[16\]](#)

[\[17\]](#)

[1]

Der gik et herrens veir over bygden. Det begyndte under sildefisket paa eftersommeren, og nu havde det bredt sig fra gaard til gaard og bygd imellem, overalt hvor han kom, denne forunderlige prædikanten, ingen kunde modstaa.

De utroligste omvendelseshistorier blev fortalt. Galninger, som hverken frygted gud eller fanden og var mødt frem under opbyggelsen for at drive gjøn, var blet grebet og havde sunket iknæ under stor sønderknuselse og drog nu selv rundt og fortalte om sine græsselige synder og om guds store naade. Ja til og med syge, han havde bedt over, var blet friske eller ialfald betydelig bedre.

Og idag skulde han komme til Krabvaag. Per-Nilsa Karen paa Raen fik bud fra ham med kirkefolket. Og et saant bud! «Hils min kjære søster i herren, Karen Nilsen, og sig, at broder Tallaksen kommer som en vandrende pilgrim og søger ly hos hende, mens han driver sit menneskefiske for herren i Krabvaag», hadde han sagt. Øra-Jon kom med budet ordret, det var hun sikker paa. Vistnok var han et djævelens barn og aldrig at se paa en opbyggelse, og godt mærked hun den indfule flir, han stod med, da han ramsed det op; men suget det af sig selv hadde han ikke. Sligt kunde bare broder Tallaksen si.

Og idag kom han! Alt fra tidlig morgen hadde hun været paafærde. Nystukammerset maatte vaskes og sengklærne luftes til en slig gudsmand, som han var. Men under dette hadde der hændt hende noget, hun aldrig trodde sig istand til at glemme: i den splinternye, hvide skindfælden hadde hun fundet en lus. Først vilde hun ikke tro sine blotte øine og hadde hentet brillerne, men da fik hun jo syn for sagen, for der var nok fler end én.

Det var takken og betalingen hun hadde for at huse alslags pak, som råk tilgaarde. Si nei kunde hun ikke; det var gammel hævd at ta ind paa Raen; men jamen var det mer end harmeligt ogsaa! – Den fine skræppekaren, som hadde bodd der i otte dage – han hadde vel lagt den stasen efter sig. Hvem skulde tænkt, han bar sligt under vesten!

Sinnet kogte i hende, og hun slog og rysted i fælden. Det skulde bare mangle at han fik noget paa sig, som nu skulde ligge i sengen! Kammerset var koldt og noget andet sengklæplagg til at lægge oppaa duntæppet, senhøstes som det nu var, aatte hun ikke. Gaa paa gaardene og laane holdt hun sig for god til, da fik det heller vaage sig. Vorherre laged det nok slig, at hans tjener ikke fik noget paa sig.

Inde i nystuen stod kaffekjedlen og smaaputtred paa ovnen. Af og til sendte den en dampsky ud i et langt pust, og laaget letted sig lidt. Og kaffelugt og duften af nystegte vafler i hjørneskabet fyldte stuen.

Høitidelig stulled Per-Nilsa Karen om paa hoselæsten og satte stolene langs væggene til rette, rydded op paa kommoden, tog bibelen ned af hylden og tørred støvet af den og la den sammen med bønnebogen og «Sjælens Harpetoner» paa bordet ved sengen. Paa slump aabned hun bibelen og stak brillerne indimellem bladene; senere kunde hun læse, men han likte det altid bedre, han som ventendes var, at de laa der.

Søndagsskjørtet var heftet op paa den venstre hoften med en stoppenaal, forat ikke brisken paa det nyskurede gulv skulde sopes sammen, mens hun gik der og stelte. Om det glatstrøgne, skinnende sorte haar var knyttet et mørkebrunt silketørklæ, der slutted som en ramme om det smale blege ansigt, hvis betændte øine spildte enkelte taaredryp langs den spidse næse ned mod mundens sure gjep. – I rudens dugg hadde hun gnidd sig et gløthul, og alt i et la hun sig indtil dér. Nu skulde han da snart være skimtendes bortpaa Aksla! – – –

Hun længted saa inderlig mod sjælepleie nu, enslig og forladt som hun var blandt syndere. – Visselig hadde hun gudsordet at holde sig til, og godt og naaderigt var det, ellers vilde hun rent ha vansmægtet; men tusen gange lifligere kjendtes det at fordybe sig i bøn og samtale med en af herrens egne. De stunderne kunde én tære længe paa – de ga en indre opløftelse og husvalelse, som ikke kunde ligned med noget andet. Og det hadde været ilde fat med hende i høst igjen. Den gamle angst for at ha begaat synd mod den helligaand var kommet og hadde pint og plaget hver eneste nat. Hjertet blev koldt, og bønnen døde paa læben, eller om hun fik presset den frem, gik den mod en lukket himmel, uden at bringe lindring og varme til hende. Ingen eied hun her i Krabvaag at betro sig til, for lysten til gud og hans livsalige ord var liden paa dette syndens sted, her *hun* var den eneste som strævede med at tjene ham i aand og i sandhed.

Presten kom hid i det meste et par reiser om aaret under vinterfisket og holdt oppbyggelse; men da var der liden anledning til at samsnakke med ham to eina, og lang vei var det til kirken, og uvist at træffe ham, den korte tiden han var der. Aa nei, folk som bodde i anneks maatte nøies med at være presteløs, gjaldt det

sjælenød. De faa troende venner, hun hadde i fjerdingen, trøsted hende med, at det bare var indbildning af hende, den dødssynden; det trodde hun ogsaa helst selv, men det gjorde ondt, mens anfægtelserne varte.

Paa den maaden hadde hun hat det hver høst, siden hun var fjorten aar og var blet vakt til syndserkjendelse af den fjeldfinnen, som reiste om og holdt møder. – Nei, ikke de fem aarene hun var gift med han salig afdøde Per-Nilsa. Da hadde hun været kvit det. Han var saa velsignet munter og glad til sinds, at hun ligesom ikke fik tid til at gruble. Men saa kaldte herren ham til sig, og senere hadde der været mangen tung time.

*

Med foldede fingre over en svær mave sad broder Tallaksen ved det dækkede bord. Dampen fra den glohede kaffe steg lunende om hans frostrøde, slaskede kinder, mens han luded over tallerkenen uden at røre ved mad eller drikke. De melkeblaa øine lukked sig, og de tykke læber bevægedes sagte.

Per-Nilsa Karens blik strøg lynsnøgt over bordet: mangled der noget, eller var det af bare hellighed, han sad slig? Hun sukked høit og krymped ihop under følelsen af sin syndefulde usseldom, og de betændte øine randt over.

Der slap et støn fra de tykke læber, og med grødet mæle begyndte broder Tallaksen at be: «Jeg takker dig, kjære gud, at du har ført mig, vandrende pilgrim, paa min vei gjennem taaredalen til denne kjære søster, der saa venlig frembærer sit huses gode liggendefæ for den trætte vandringsmand. – Og saa maa du ha tak for alle de gode gaver, brødrene og søstrene, som jeg kommer fra, har vederkvæget mig med baade aandelig og legemlig. Du har rørt deres hjerter, saa at de ikke har sparet sit kjød, sit smør og sit flesk og heller ikke sine klæder. Rigelig har de frembaaret sine gaver, saa at din tjener nu har kunnet sende hjem en kasse og en sæk til min gamle mor og mine to uforsørgede børn, dem jeg har lagt i dine hænder, medens jeg river sjæle fra satans klør til dig. Bevar ogsaa denne kjære søster, som her sidder, og løn du hende, for hendes troskab og for hendes godhed og velsign mit arbeide paa dette sted. Lad der over Krabvaag gaa et opvækkelsens pintseveir, saa sjæle kan vindes fra helvedes fyrste for dig! Amen.»

Per-Nilsa Karens hage var under bønnen sunket ned mod hendes bryst, og fra den spidse næse drypped draaberne i lommenørklædet paa fanget, og neppe

hørligt hvisked hun: Amen, ja gjør det, kjære gud!

*

Mellem sten og ur, mellem rorboder og landtrukne baader seg folk i række og rad frem til skolehuset. Der skulde opbyggelsen holdes. Mændene drøfted halvhøit sildefisket, kvinderne gik tause ved siden eller fortalte lavmælt et og andet, de hadde spurt om prækaren. Høstkvældens mørke dølged ungdommen, der hadde klumpet sig sammen og kom et stykke bagefter, men knis og dæmpede hvin røbed, at broder Tallaksens ry ikke tynged dem synderlig.

Skolehuset blev efterhaanden fuldt til sidste plads, mens lampen i messingtraaden under taget svaied ustanselig i dørtrækken.

Bag et hvidduget bord med to tændte lys i glasstager sad han. Gik nogen haardt i døren, blafred lysene, og han saa op, ellers bladed han i bibelen og smilte velvillig til Per-Nilsa Karen og de par koner, som hadde sat sig nær bordet.

Ungdommen holdt sig mest ytterst i stuen borte ved døren. Lænet op mod karmen stod en bleg jente i syttenaarsalderen og stirred stivt med rædde øine. Det var Paulina, Per-Nilsa Karens eneste barn. Moren hadde flere gange gjort mine til hende, at hun skulde komme did op og sidde; men hun less ikke mærke det. Paa veien hadde hun været i følge med ungdommen, og saa hadde Øra-Jon lurt sig til et kys i mørket, og hun stod og var livende ræd. Far hans hadde jo været finn, og kanskje Øra-Jon nu hadde faat magt til at forgjøre hende. Sligt var spurt før, og han var blet svær til at hænge efter hende paa det sidste.

Karenes kjæver tygged trutt, og tobaksspyttet klasked mod gulvet, sagte snakked de sig imellem om udsigterne for vinterfisket; men kvindfolkene folded hænderne over sammenlagte, hodevandsduftende lommetørklær og saa forventningsfuldt andægtige ud.

Da skar lægprædikantens røst gjennom stuen:

«Jeg har et budskab, en hilsen fra Jesus,
frydefuldt budskab for sukkende bryst:
Syndere søger han, skynd dig, o skynd dig!
Mesteren kalder dig, hør dog hans røst!
Just dig nu han kalder,
ja dig nu han kalder.

Ja Jesus dig kalder, han kalder dig nu!»

Under sangen gled de melkeblaa øine myndig forskende over forsamlingen, og hvor de traf, saa folk ned.

Han begyndte at be. En blød, inderlig bøn for de unge og gamle syndere, der sad foran ham. Nu fik vorherre hjælpe ham at frelse, om blot en enkelt af disse fortabte sjæle, som laa i djævelens lænker og ilte mod helvedes gab.

Efterpaa fulgte den egentlige tale, stødvis og baaret af en selvoplevelsens overbevisning, som rev alle med. Kvindernes øine blev blanke, mændene glemte at ta ny skraa.

Paulina hørte nøie efter i førstningen, men kjendte med ét, at Øra-Jon skotted bort paa hende. Hun blev rød og husked paa kysset. Han havde bedt hende paa dans næste søndagskveld og kaldt hende den vakreste jenten i hele Krabvaag. Og han var en pen gut. Men finn – – Aa nei, hun turde vist ikke for moren, maatte sagtens sidde hjemme og læse lange prækener for hende isteden. Saan var det bestandig. Aldrig moro, aldrig lov til at være i lag med ungdommen, saa meget hun end tagg og gnog.

«– Du gaar til helvede, kjære fiskerbroder, det er en levende sandhed!» skreg prædikanten. Hun skvatt op og mødte hans øine, de var fæstet paa hende. Hun vred sig under blikket, men hun var fanget.

Mere dæmpet og inderlig lød det: «Aa du ungdom, som søger din fornøielse i dans og syndige glæder. Du ligger i verdens og djævelens arme, i syndens pøl, siger jeg! Aa, vil du ikke komme til Jesus ikveld! Red dig! Red dig! Han elsker dig saa inderlig, du kan tro, han er snil at være hos!»

De sidste ord var næsten uhørlige for graat. Kvinderne tørked taarer med sine lommetørklær, mændene snød sig i fingrene, og luften ruged tung over stuen, mættet af stanken af svedte mennesker, støvlesmurning og hodevand. Og lampen brændte med gulbleg, døsig flamme.

Atter skreg han i: «Jeg har været en synder ligesom du! Du skulde bare vide, hvilket djævelens barn jeg var! Jeg hadde i denne time brændt i det dybeste helvede, hadde herren ikke forbarmet sig, og rykket mig som en brand af ilden!» – Stemmen steg, øinene blev glasagtige. «Jeg fik et syn. Hør det kjære fiskerbroder! Jeg fik et syn. Jeg gik paa dans! Jeg tjente satan ligesom du, o broder og søster! – Saa var det en kveld, aa, det er en levende sandhed, det jeg nu

fortæller! Jeg skulde paa dans, thi mørkhedens fyrste hadde mig i sit ledebaand. Da jeg skulde ind i stuen, gabede helvedes afgrund foran mine fødder, og jeg skuede ned i svovlpølen, hvor de fordømte brænder uden at fortæres i evigheders evighed.»

Fraaden stod ham i mundvikerne, øinene skinte af vanvittig angst.

I den disige, indestængte luft, hvor lampen neppe orked lyse, fik synerne liv og virkelighed, ikke alene for ham, men tillige for flere af tilhørerne. Hvide ansigter løftedes mod ham, snufs og støn og tunge suk svarte paa hans rop. Han la haanden over den vaade pande.

«O, forfærdelige syn! Jeg saa *ham*, denne verdens gud, mørkhedens fyrste, din kjæreste ven, du forblindede ungdom! Jeg saa *ham*, siger jeg dig, færdig til at omklamre mig med sine forbandede klør – –.»

Krampen tog Per-Nilsa Karen, hun segned af stolen og vred sig tudende paa gulvet. Men for Paulina hvirvled hele stuen i en taage. De af graat fortrukne ansigter, prædikanten som sveddryppende strakte sprikende fingre ud mod hende blev som mylder af dansende djævla med gribende klør. Hun styrted ud og grov ansigtet i sneskavlen.

Men høit over morens krampegraat ljomed broder Tallaksens sang ud til hende:

«Jeg har et budskab, en hilsen fra Jesus!

Frydefuldt budskab for sukkende bryst!»

[2]

Kvelden efter var der tillyst bønnemøde hos Per-Nilsa Karen paa Raen klokken syv.

Det var skumring. Mæt og træt stod broder Tallaksen ved vinduet og saa udover det lille fiskevær. I den svindende dag gled hus og ur sammen under det kolde, svarte fjeld paa begge sider af vaagen, som mod nordvest aabned sig bredt til havet. Øer og holmer skjærmed og tog af for sjøen, saa der var lun og tryk havn for de godt og vel femten storbaade, som drev vinterfiske i Krabvaag. Men nu var det den dødeste tid af aaret, og havnen laa stille og blank og speilte lys fra hytterne rundt om, efter hvert som der tændtes og lysstrimerne skar ud gennem

utildækkede vinduer.

Han havde vandret om i disse hytter idag og talt med folket. Forvist var der stor sjælenød, ensligt og indestængt, som her var; men større forekom ham fattigdommen at være. Om han slog sig til ro her en tid, kunde det ikke bli tale om at kræve et lidet offer til ophold og reiseudgifter, dem han maatte bestride selv, da han ikke var lønnet i noget selskabs tjeneste. Han fik heller komme igjen under vinterfisket, thi herren har forordnet for dem som forkynder evangeliet, at de skal leve af evangeliet.

Paulina kom ind for at stelle med ovnen. Hun satte sig paa huk og brød torven i smaabeter og la indpaa glørne. Og rød og forlegen sad hun i ildskjæret uden at turde se op, for hun var sikker paa, han vidste det, hun hadde tænkt paa under mødet igaar.

Lysningen fra ovnen spilled over hendes gyldenblonde haar, og han gik bort til hende, strøg hende over det og spurte lavt: «Elsker du Jesus, søster?» Hun reiste sig forvirret med graaten i halsen. Men han la hendes brændende kind ind mod sit bryst og gjentog spørsmålet. Hun sansed neppe, hvad han sa, følte bare kjærtegnet af hans bløde haand og varmen fra hans pudede legeme. Saa med et trykked hun ansigtet tæt ind mod vesten, og hulkende skrifted hun ham sine synder.

Han blev ved at stryge hende over haar og kind. Mumled indimellem: «Tak kjære gud», til hun var færdig. Da knælte de ned i det flakkende ovnskjær. Han bred og mægtig, hun tynd og skjælvende, halvt lænet over stolen, de knælte ved, og halvt ind mod ham, der laa med armen om hendes hals.

Under bønnen grebes hun af en sød fryd, en hellig løftelse, fordi hendes synder nu forlodes hende, og da han efter bønnen trykked sine kjødfulde læber mod hendes i et langt broderligt kys, var det som om frelseren selv hadde givet hende brudgomskysset, og stille gik hun ud af stuen.

— — — — —

«Sig, hvo ere de,
som frelst fra synd og ve
for herrens trone
syngende vi se se —»

«Paulina, ka staar du der og heng etter? Sjaa tel aa kom' dæ' i fjøsen, saa du kan bli ferdi' tel bønnemødet –»

«Hvide klæder bærer de
toet i lammets blod –»

Det var Per-Nilsa Karen, som sang. Hun holdt paa i spiskammerset med at veie talgen til lysestøbningen. Sauetalgen laa fin og hvid i en stor klump for sig. Det blev mange pene lys af den klumpen og endda nok til at støbe over nogen af de bedste kotalglysene.

Det knirked i stuedøren, broder Tallaksen traadte ud til hende.

«Gud velsigne din sang og din flid, søster! – Jeg maa sende en sæk tøj hjem med skibet imorgen – –»

Blikket ledte over hylder og bænker. «Herren har nok rigelig overgydt dig med sine gode gaver. – Mine smaa æder det tørre brød, men gud være lovet for alt!»

Hun skjæved op paa ham med hodet paa skakke og sukked –

Det var vist altfor ofte tørt brød her i huset ogsaa. Unnadrotten i sommer skulde ingen bli fed af, og ihøst hadde de maattet slagte ned baade smaat og stort, for høiet raadned i saaterne. – Saa talg var det eneste fede, som fandtes i hendes hus for tiden.

«Aa signe dig, søster, jeg tar gjerne mod talg.» – Dermed greb han den store, hvide sauetalgklumpen og gik straalende med den ind i nystukammerset.

Per-Nilsa Karen maabte efter ham. «Den helvedesbrand – Gud forlade mi synd! – tog han ikkje den bedste talga mi!»

*

Den kvelden overgik broder Tallaksen sig selv. Han vilde se disse mennesker, som til daglig gik døden under øinene i sin kamp for livsopholdet, bøiet iknæ for herren. Om *det* hadde han anraabt i en brændende bøn for alles øren. Ikke til *sin* ære og forherligelse, men til *hans*, som har sagt: «Glæder eder ikke over, at aanderne er eder underdanig; men glæder eder over, at eders navn er skrevet i livets bog.»

Hans ydmyghed tog dem mere end de mange ord. Den tvang til graat, og efterat rørelsen først hadde aabnet sindene for hans forkyndelse, hadde han dem

i sin vold, saa inden én selv vidste hvordan, laa de i bøn.

Snøftende og famlende ba de fleste, men dog høit og uden blygsel. Stumper af katekismen, salmer, skriftsteder og udenadlærte bønner blandedes med klager og rop fra ens egen pinte sjæl. Men nogle graat bare.

Hos de talende som hos de tiende var broder Tallaksen. Hans fede ansigt skinte, og han rakte armene ud og jubled et tak og lov for hvert vidnesbyrd. De nølende opmuntred han, forsagte knælte han hos, intet syntes at trætte ham eller gjøre ham fattig paa ord.

I undren sad de, da han tog Paulina ved haanden og fortalte om hendes vidunderlige omvendelse. Her pegte han paa hende som førstegrøden af herrens høst blandt de unge i Krabvaag, en deilig Jesu brud!

Blyg, med nedslagne øine stod hun og lytted til glæden i sit bryst, indtil hjertet blev for fuldt, og hun seg iknæ og priste sin brudgom og herre, som hadde kjøbt og rensed hende med sit blod. Aldrig, nei aldrig vilde hun forlade ham, hvad saa verden vilde byde hende. Sit liv, alt hvad hun eied skulde hun ofre ham, og intet skulde skille hende fra ham.

Og de hørte paa hende i aandeløs taushed, og mer end én taare sildred ned i mændenes skjeg. Mellem graat og latter bredte broder Tallaksen sit lommetørklæ med keiser Wilhelm i midten over hendes haar. «Kvinder skal vidne med bedækkede hoveder i forsamlingen,» hvisked han.

Per-Nilsa Karen gjemte ansigtet i sine hænder. En arm, fattig, haabløs synder var hun. Saa rent haabløs syndig! Hendes ed og hendes vrede over talgen sved samvittigheden. – Ikke saa, at hun hadde kjendt det slig fra først af, tvert om, da syntes hun, hun var i sin gode ret. Men eftersom bønnemødet skred frem, og hans store hellighed og gudsfrygt aabenbaredes, grodde angeren i hende. Og da broder Tallaksen opmuntrende hvisked til hende: «Bed ogsaa du, søster!» var hun nær ved at skringe sin synd ud. Men skyhed for at blotstille sig for naboerne holdt hende tilbage.

Hun vidste ikke om Paulinas omvendelse, og efter datterens vidnesbyrd skjønnte hun, at hun som mor burde takke gud. De andre vented det sikkert af hende.

Langsomt agte hun ned af stolen og titted bort paa broder Tallaksen, om han blev hende var. Da var det, *det* skede, hun aldrig senere kunde glemme. Han stod

og klødde sig bagpaa halsen og lod til at kjende efter noget med fingeren.

«Det er lus fra skindfælden!» Det var, som om nogen sa det lige ved hende. Hun blev isende kold. At den skammen skulde times hende! Hvad maatte han tænke? Det kribled i hende sinnet mod ham, skræppekaren, som hadde voldt hende den tort. Hadde hun ham her, hun skulde ha sagt ham sandheden, den forbandede farken.

Men broder Tallaksen, som saa hendes ordløse kamp, knælte ved hendes side, og med armen om hendes nakke takkede han høilydt gud for alle de velgjerninger, der var bleven ham tildel i denne rigt benaadede søsters hus.

[3]

En mager ør stak ud i fjorden, dér den snævred sig til et smalt sund med strid strøm. Men udenfor fjordgabet laa Nordishavet og trykked paa, uden anden grænse end havranden langt ude, hvor det seg i ét med himlen. Et koldt gufs stod ind fjorden og sved græsset paa odden og frøs bort potetkaalen høisommersdag paa de akerflækker, som laa i heldingen mod sør.

Ytterst paa odden laa kirkegaarden; for de fleste lig førtes sjøveien i det sogn, og den var lagt dér, fordi det høvde saa godt, og fordi jorden var værdiløs. Men kirken laa bag haugen et kvarters vei borte.

Øren var lav, og som tiest maatte man øse sjøvandet af graven, førend kisten sænktes; men var én død, saa var én det, og vorherre vilde nok finde sine igjen paa dommedag, om graven var vaad.

En og anden frossen, gammel krok kunde kanske paa det sidste, mens han laa og hutred i dødskulden, be om en tør grav, og da gjorde ligfølget sit bedste og grov, hvor de trodde det maatte være tørrest; derfor var gravene strødd udover uden nogen orden, og de vindskjæve, veirslagne trækors pegte til alle kanter. Naar de da ikke var stanget helt overende af kreaturene, som beited om høsten paa de sunkne grave.

Finn-Jo hadde i sine unge dage fested Øra til husmandsplads, da han gifted sig med bumandsdatteren inde fra hovedsognet. Han var liden og svart; hun høi, tynd og lys – fattig, men dog gaardmandsdatter.

Udstødt af slægten hadde hun nu bodd paa Øra i atten samfulde aar. Sultet og

slidt sammen med ham og født ham fjorten barn, dem vorherre hadde kjendtes ved seks af og tat til sig i halsesygen. Men det var altid tungt nok at slide frem de andre otte. Ingen af hendes slægt hadde git hende en haandsrækning eller saa meget som sat sin fod indfor døren hos dem i alle de aar, hun hadde bodd her. Nu kunde det være det samme: ældste gutten, Jon – efter faren – skrev sig til konfirmation inde i hovedsognet idag, om nogen uger vilde han være voksen og kunne hjælpe faren med fisket, og de andre vokste fort til.

Finn-Jo var gammel og sliten nu, krøket af gigt og lei at komme udaf det med. I landligge laa han helst paa sengen og smatted paa snadden uden at ta sig det skabende gran fore, endda alt var vanflidd og fatesligt. Vinduerne var dyttet med filler, døren slang gnislende paa ét hængsel, og mod nord, hvor vind og væde stod mest paa, hang taget raaddent udover væggen.

Klint op til det ene røstet stod fjøsgammen. Stor trængte ikke den at være: En ko og et par sauer var hele besætningen, og ligevel fik én fare varlig frem og drøie foret fra høsten af med tang, tare og fiskeslo, skulde én faa dem fremfødd paa skikkelig maade.

*

Det var kveld. Gjennem den aabne dør strøg frisk eim fra mark og fjord ind i stuen, der konen holdt paa at koge kveldsgrøden. I vuggen laa et spædbarn og ilskreg, og en syvaars jente hang over vuggen og sang:

«Sulle, lulle, lite guid,
gi' vi hadde stua fuld,
kjøkkene' og kammerse'
og stor en haug paa take'
uta slekke søte guld',
som ho lille Lise.»

Hun trev vuggen i vild fart og sang sin vise om igjen og om igjen. Nogen smaabarn sad paa gulvet og lekte sig med skjæl og skaalbrott. Hun sparked med foden bort i lekerne deres, de skreg og slog efter hende, og faren, som laa fuldt paaklædt paa sengen, vaagned.

«Det va daa ei helvedes laat paa de ongan! Kan du ikkje stoppe kjæften paa dem, du, som mor e'?»

«Stop den sjøl, din raatstaur, der du ligg'!» kom det haardt fra konen; hun stamped grøden, saa ovnen skalv. Et grynt fra sengen, og han sov videre. Hun saa hen paa ham. – Gammel og grim før tiden laa han der med aaben mund og slap pusten ud i to korte stød mellem hvergang, han suged den til sig. Hun likte ikke synet, putted det udsugede bryst indunder trøiebarmen og saa ud gjennem døren.

Derude var det vaargrønne isprængt gule streif af soløie, som fulgte bækkefar og diger paa det vastrukne jorde. Lyngrabber og mosgrodd sten skar med vekslende farve ind blandt lysegrønt græs og sorte akerflækker. Langs odden lyste strandnellikken rød mod den hvide sand, hvor bølgerne skvittred og skvattred. Fra fjordens holmer, fra aaslier og øde myr lød kluk og snadder fra fugl, der parred sig i vaarkvelden, mens lys og skygge skifted, eftersom tind og skar aabned eller stængte for solen.

Det var vakkert ude ikveld, velsignet vakkert, og det gjorde hende blød om hjertet. Hun satte grødgryden op paa ovnen, gik til vuggen og ga den lille sit bryst. Barnet greb om med begge hænder og suged graadig; af og til fortrak morens mund sig i smerte.

Hendes tanker var hos gutten hendes, som idag skrev sig. – Hadde han klaret sig? Det stod daarlig til med lærdommen, det vidste hun nok, men saa hadde han nu liden eller ingen tid hat til at gaa paa skolen de sidste par aarene. Her var mange munde at mætte, og han maatte være med faren baade sent og tidlig. Skolemesteren var vond og kaldte det ligegyldighed, han vidste ikke, hvad sult var; hadde han hat saa ringe raad og saa mange at dra føden til, som her var, hadde han vel hat bedre forstand.

Men kanske gutten skulde svi for det og bli atvist. Han vilde aldrig overvinde det, slig han var tilsinds. Det var bedre, hun hadde holdt ham til skolen og heller sultet. Faren vilde bli rasende, og hun – aaja, det hadde været haardt nok for hende fremigjennem aarene, om hun ikke skulde faa den leiheden ogsaa.

*

Møisommelig krækte en enslig gut sig frem mod hjemmet over øde myrer, langs ødslige vand. Det var den tyngste gang, han endnu hadde gaat, og bedre var det, om han aldrig rakk frem, slig skam og tort, som han bragte med sig.

Fugl skræmtes op, der han ledte sig vei. Myrsnipen tripped med klagende pip

fra tue til tue, tyvjo slog med rappe vinger under ilske skrig, og iblandt seilte enkelte maager i stille flugt. Fra vandene, som laa sorte og speilte skyfri himmel, skreg lom, og ænder snadred mellem sivet. Men han havde hverken øie eller øre for noget omkring sig. Ikke engang da han var nærpaa at sætte foden i et anderede, sansed han sig saapas, at han tog æggene med. I ørske drog han sig frem, indtil odden laa foran ham med hjemmet, kirkegaarden og fjorden straalende i midnatsol. Da tog graaten ham, og han kasted sig næsegrus i lynget. Aa, du gode gud, for en dag det hadde været!

Han saa det hele saa tydelig for sig: Kontoret med de mange bøger opover væggene og dødningehodet over bordet ved vinduet, hvor alt det blanke, fine stod, og det rosedede tæppe paa gulvet.

Og saa det andre bordet midt paa gulvet, der presten og klokkeren sad, og han selv hadde staat, da han blev hørt. Stegelugten, som sived ind fra kjøkkenet og fik hans tænder til at løbe i vand – alt, alt husked han! Og det allerværste, nu husked han baade den tredje artikel og hvad er daabens nytte. Kunde gjerne ramse det op for den sags skyld: «Den frier fra døden og djævelen og giver alle dem et evigt liv, der tror saaledes, som guds ord og forjættelse lyder». – Han môl ordene indi sig, sukked og gjemte hodet i begge hænderne. – Hvorfor hadde han ikke husket dem, da han blev spurt? Men da hadde han staat i en skjælvende angst, fra presten ropte navnet hans: Jon Jentoft Kildal Lund Jonsen, 16 aar, og til han hørte, han var atvist og skulde komme igjen om et aar.

Presten kunde ikke forsvare for gud at lade ham fornye sit daabsløfte, naar det stod saa daarlig til med hans kristendomskundskab.

Et øieblik tænkte han paa at si presten saa fattigt det var for dem hjemme, og saa saart faren trængte ham i baaden, og be om at bli tat paa prøve; men da hadde klokkeren sagt: «Hans lærer skriver, at han er en doven laban, som neppe har søgt skolen de to sidste aar.» – Og han misted modet til at si noget. Læreren vidste godt, det var for at hjælpe faren, han blev borte, og han vidste, at det trængtes ogsaa.

Aa, hadde han den skolemesteren her, som han skulde dænge ham! Slaa og slaa til blodet silte!

Men han skulde ha det igjen, det kunde han forlade sig paa. Dette var lønnen, han hadde, for alle de gangene, han hadde skydset ham over sundet og git ham

kokning for ingen ting.

Og presten, som ikke turde for vorherre – var han et gran bedre, madvomma? Hadde ikke han ogsaa været inde hos dem og de mangfoldige gange gaat forbi paa veien til kirkegaarden? Han hadde da vel øine at se med.

Sidde og smatte paa en pipe og være storkar – gutten hærmed efter ham – det kunde han, men være god mod fattigfolk, nei – – –

Han vælted sig over paa ryggen og saa op i himmelblaaet. En lang stund laa han slig. Taarerne stansed, øinene lukkedes, og ansigtet blev gammelklogt og forgræmnet.

Tankerne gik mod hjemmet. Faren vilde slaa og spænde ham, det var han vant til. Men mor – – – det rykked om munden. Den som kunde reise langt, langt bort. Helst til Amerika med en gang. Eller helst dø. Nei helst reise og komme igjen som storkar selv med en braate penger og gi fan i baade presten og skolemesteren!

Øra vilde han kjøbe, en fin stue vilde han bygge, og et gildt nøst med mange baader skulde der være. Saa kunde skolemesteren komme, lægge hodet paa skakke og tigge om skyds: «Ak, Jon, vil du ikke skydse mig over strømmen?» – Juling skulde han faa, den tampen, og ingen skyds, det skulde han være mand for!

Han reiste sig halvt op. Det nytted ikke at gi sig over. Sulten gnog, han hadde jo ikke smagt madbeten siden imorges. – Hjemme hadde de lagt sig, det røg ikke af piben og døren var lukket.

Han famled efter madlaupen, der ottedags-nisten var gjemt. Nei, saa meget godt, moren hadde laget til ham! En tekop smør, en klat møsbrøm, seks plader vafler, en halv flaske sirup, en pose grødmel, to grove brød, noget fladbrød, en finkam, et stykke sæbe og en fille til at tørke sig med. Men hvad var dettan? Jo, saa sandelig hadde hun ikke smurt lefser til ham! – Han blev varm for bringen. Hvor fik hun det fra, altsammens?

I dybt alvor tog han til at spise. Først lefserne; han tygged langsomt, lod hver bid smage sig. Saa vaflerne, dem han først smurte med smør og sirup. Saa en skalk af brødet, men efter det kunde han ikke mer, la laaget paa, hev laupen paa nakken og rusled frem til stuen.

Men den dag og den nat mærked Øra-Jon for livet.

[4]

Det var paa trods, Lars-Johan Else paa Føggeltaen laante gammelstuen ud til dans søndagskvelden efter den store opbyggelsen. Hun for sin del hadde ingen trang til at løbe efter alle, som ga sig ud for prædikant og farted om og gjorde folk tullet. Det var kanske mest for maden de fór. Til opbyggelsen og bønnemødet gik hun ikke, og da han kom til Føggeltaen paa husbesøg, stængte hun sig inde i fjøset. Han Lars-Johan var paa sjøen og drog line, og for sin egen del hadde hun ingen ting usnakket med prækaren. Sit liv og sit levnet skulde hun svare gud for og ikke hver omreisende fark, som klængte sig ind paa helt ukjendte mennesker.

— —

Til kirken inde i fjorden reiste hun, om veiret var lageligt, saasandt der blev holdt gudstjeneste, og messefald-søndagene hjemme hadde hun postillen og testamentet, presten hadde git hende til konfirmationen. Det var guds rene ord og vel saa tilforladeligt som det, han fór med, denne fyren, det var blet slig gromhed at fly efter.

I det lille fiskeværret hadde Lars-Johan Else en særstilling blandt kvinderne. Hun var datter af en af gaardbrugerne i fjordbygden og gift med Krabvaags rigeste mand.

I sin ungdom hadde hun en vaar fulgt med farens fembøring til Tromsø for at gaa paa syskole, og om høsten, da de hentet hende, var hun byklædt, med krinoline og kysehat. Begge dele slog godt an i den afsides bygd. Til krinoline kunde man til nød ta de spinkleste tøndebånd, og en bete sirts til hat fandtes altid hos handelsmanden.

Nu var hun over de seksti, men moden fra dengang hadde hun beholdt med undtagelse af krinolinen. Og den lille udfærd stod for hende i en sælsom glans og var blet et af hendes kjæreste minder fra ungdommen, det hun hadde fredet om og digtet paa alle de aar, hun hadde bodd her ude ved havet blandt omgivelser, hun støt blev en fremmed for.

Men Lars-Johan Else kunde ogsaa digte virkelige digte, hadde drevet med det lige siden hun som ung pige i sollyse nætter sad paa skjæret udfor farens nøst og skrev venskabs- og kjærlighedssange for veninder og kjendinger.

Efterat hun hadde giftet sig og flyttet til Krabvaag, hvor havet ustanselig urodde hende, handled viserne mest om forlis og død. Ellers skrev hun paa bestilling ligvers til at sætte paa gravene, og Lars Johan arbeided gravkorsene og malte i dyb ærbødighed sin kones vers med snirklede hvide bogstaver paa sort bund.

Under arbeidet pleied hun sidde hos ham med bundingen og tænke paa hjemmet og paa faren, som ikke hadde orket at høre om det ringeste, der streifed ind paa grav og død. For han hadde været fremsynt og maattet følge de døde, fra den natten han som uvettig unggut stod og gløtted gjennom nøkkelhullet paa lægdskaalen, som laa paa ligstraa.

At hun selv hadde en snév af samme synskhed, fik hun rede paa sidste aaret faren levde. Da hændte det, mens de var ved julekveldsbordet, at hun kom til at se op og blev var et gustent ansigt paa ruden bag faren; hverken moren, som sad midt imod, eller nogen anden ved bordet blev det var.

Hun sa ingen ting, men tænderne hugg mod skeen, slig dirred hun. Faren reiste sig braatt, bad dem spise og ikke vente paa ham. Da han lukked døren efter sig, svandt ansigtet.

Der blev stilt i stuen. Maden smagte ikke længer. Og da moren læste juleaftensbønnen og sang salme til, saa begyndte yngste broren, Thomas, som hadde fyldt seks aar sidst mikkelsmess, at graate, smøg indaat hende og blev ikke rolig, før faren kom igjen.

Men den kvelden hadde han fulgt gaangfærden, og baade Else og hendes mor skjønte, at én i huset var feig.

Vinterfisket rodde han i Krabvaag, men lørdagene seilte han hjem, dersom sjøen var farbar.

Saa var det en lørdag ude i februar. Fra morgenen hadde det blaast en hel storm, men frempaa dagen hadde han git sig et lidet bil for i kveldingen at ryke op med storstormen fra en anden led.

Klokken kunde være omtrent elleve. Dørene var lukket og laast, og tjenestjenta hadde gaat op paa loftet for at lægge sig. Thomas sov i morens seng i kammerset, dér hun og Else sad og strikked ved et ensligt talglys. For varmens skyld var døren til stuen aaben, og gjennom skymringen stod en svag rød lysning fra den tyndslidte bilæggerovn, som var stappet fuld af torv.

Hagl og sneslask slog mod ruderne, og det knaked seigt i de gamle bjelkevæggene, naar rosjerne rusked i huset.

Ytterdøren gik, og én staped sneen af ude i gangen. Moren saa op fra bundingen: «Gud hjælp mæg er ikkje far din ude i sligt veir. Fort dig ud og nær paa varmen, saa han kan faa sæg en skvæt varmt i livet.»

Else skyndte sig ud, men gløtted i det samme paa gangdøren. – Der var ikke en levende sjæl at se, ikke det bitterste snegran paa gulvet engang. Moren kom efter, de stirred paa hverandre og gik ind igjen uden et ord.

En stund sad de; saa tog moren salmebogen og bad hende læse «Raab til Gud i havsnød». Hun gjorde det, og da hun kom til slutten: «Herre Jesus, annam min aand og mit legeme hente du op af havsens bund, og give det paa hin dag en ærefuld opstandelse. Hellige Herre Gud, hellige sterke Gud, hellige, barmhjertige Frelsermand, du evige Gud, lad os ikke omkomme i den haarde dødsens nød. Gud miskunde dig over os! Amen!» gjentog moren ordene med graat i stemmen.

Klokken slog tolv. Langsomt og klart klang det i nattestilheden for de to, som skræmt hørte paa. Men gutten i sengen mumled i søvne.

Et tungt slag i tømmervæggen, og alle døre fór paa vid væg, et isende gufs gjøv ind, og lyset gik ud.

«I Jesu namn, ka e' dettan'!» skreg moren og greb om Else, som stirred med vidaabne øine, for i døraabningen stod faren i fuldt skindhyre. Sjøen silte af ham, og morilden skimred i haar og skjeg. Men i den høire knyttede næven bar han en tangvase.

Det var som strævde han med at faa sagt noget til moren; men hun jamred: «Herre gud!» og saa var han borte.

«Mor, der staar han far i dørra!» hadde Else ropt. Men der kom ikke noget svar; moren sad i ørske uden sans og samling. Saa tog Else sig sammen, fik lys tændt, dørene lukket og moren i seng. Selv la hun sig tæt op til hende, for mørkerædheden og uhyggen greb hende slig, at hun laa og bævred.

Men dagen efter kom dødsbudet: Han var sat til paa hjemturen lørdag.

[5]

Øra-Jon sad paa sengkanten i gammelstukammerset og vented paa dem, som

skulde danse. Klokken var alt blet mange, saa nu skulde snart nogen være der, i det mindste de, som hadde leiet stuen sammen med ham.

Han sad lyttende med hagen i hænderne. Den hvide, stride luggen hang ned i den brede, lave pande, som slid og tunge tanker hadde gjort gammel og træt før tiden; skjønt det blev én ikke var til daglig, naar han spræk og spænstig tog tag blandt de gjæveste. Gløgg i blikket, uvorren i munden, hag og hændt var han, og altid paa færde, hvor det løier og moro gjaldt.

I tre aar hadde han holdt til paa Føggeltaen. Først som dreng hos han Lars-Johan og nu sidste aaret som lauskar med kokemad og flina i huset. Lars-Johan Else hadde næsten været som en mor for ham, siden han kom did, kort efter forældrene hans blev borte paa markedsturen. Fattigkassen hadde drat omsorg for de ukonfirmerte søskend og sat dem ud paa billigste vilkaar, da Øra faldt tilbage til gaardmanden. Men selv hadde han og ældste søsteren faat tjeneste i Krabvaag. Det var blet studsligt at gaa der inde i fjorden og se Øra paa fremmede hænder. Det ga minder, som grov.

Allerhelst hadde han reist til Amerika, hadde han eiet penge til billet. Han tænkte igrunden paa det endnu, men det blev ikke noget af med at lægge de kronerne til bedste. Hadde han dem, brugte han dem fort, trakterte gladelig paa hvemsomhelst og slog stort paa, saa længe de varte. Det var, som om den fattige, udhungrede barndom hadde afsat en trang hos ham til at vise sig og være med, der nærpaa tog magten fra ham. Og vild og saar var han for den mindste fornærmelse.

Over tøirammen, som dækked det underste af vinduet, skinte fuldmaanen ind i kammerset og lyste omkap med lampen, som hang paa væggen over bordet. Det brændte i ovnen, og døren til stuen stod paa gløtt, forat varmen kunde spre sig.

Men i stuen strømmed maaneskinnet uhindret gjennem bare vinduer. Det laa over Lars-Johan Elses vævstol og fik de graa traade til at skimre lig sølv, det streifed høvlbænken og gravkorset, som nymalt var støttet op mod væggen, det smøg hen i krokene over tømte brændevinsankere og andet skrammel, saa skyggerne laa sorte paa det hvidskurte gulv.

Det blev hedt, og Jon trak trøien af og kasted den over sengestolpen, drev bort til vinduet med næverne i bukselommerne og tilbage til kisten ved bordet, aabned den og fandt frem en pakke fra læddiken.

I to kvelder hadde han gaat med denne pakken under trøien og ventet paa et høve til at gi Paulina den. Men hun var ikke til at møde udendørs mer, og moren hadde tat sig til at følge hende i fjøset ogsaa.

Men i eftermiddag hadde han bent frem gjort sig ærend til Per-Nilsa Karen selv. Vilde be hende laane ham firroringen tilfjords efter vinterbrændsel. Han naadde saa langt som i kjøkkenet; men da hørte han saan salmesang og præk fra stuen, at han gik med uforrettet ærend. Der maatte være bønnemøde eller nogen anden slags dævelskab, han nødig vilde opi.

Og nu sad han med pakken og vendte og snudde den. Det var klompan, Paulina hadde bedt ham om. – Riktig umag hadde han gjort sig med dem: bund af knustør bjerk, foret indvendig med seiklæ til otte kroner meteren og overlær af gjødkalvskind med udtagget blankskindskant. En brud kunde gaa med dem. Han satte saalerne mod hinanden og smilte. Indskjæringen under hjerken blev akkurat et hjerte.

Undres, om hun husked paa ham nogen gang? Var vel for grom til det, siden hun blev vakt. Men i hans tanker var hun stødt og stændig, trods det, han maatte si sig selv, det lidet nytted ham at sigte saa høit.

Ikke skulde hun behøve at sulte, om hun blev konen hans. Slide vilde han hvert evige døgn, og med ranglingen skulde det være slut i det øieblikket, hun svarte ham sit ja. Per-Nilsa Karen blev sagtens ramm i hugen, saa høgbrynt hun var, men vilde Paulina saa – – –

Han trev hidsig luggen fra panden. Var han ikke ligesaa god som enhver anden, fordi om faren hadde været finn? For det maatte være for dét Per-Nilsa Karen hadde imod ham, og fordi han var husmandsgut – for simpel for Raslægten. – – –

Og sligt ga sig ud for hellig og bedre end andre folk! Fan, at Paulina skulde la sig narre opi denne helligheden ogsaa! Hun kom naturligvis ikke paa dansen ikveld, endda hun hadde sikkert lovet det forrige ugen. Holdt vel paa med bøn og ablegøier som mor hendes, det gamle spetaklet, uden at sanse paa andre.

Det knirked i ytterdøren, og han hev klompan nedi kisten og smeldte laaget til.

«Sitte du her aaleine?» sa Anders stril, han kom ruslende med positivet under armen og stilled det varlig paa kammersbordet.

«Du e' den fø'ste, ser du.»

«Eg ser det, de er blet hellige heile flokken, kan du forpligte deg –,» lo han og skrudde sveiven paa.

Jon slængte sig paa sengen.

«No er det kommen en saan forinderlig pen laat i dittane positiven min,» sa Anders stril og spilte en rheinländer. Den lange, tynde skikkelse bukked sig kjælent over sin skat, og de slappe træk livned.

«Dittan e' kong Carls vals, den maa du syng med, hvisom du kan ordene.»

Øra-Jon reiste sig halvt og sang:

Nu er jeg da endelig kommen paa balen,
o se, hvilken skjønhed derinde i salen!
Og se hvilken frøken mig mødte med haan,
for jeg er en bonde, som skumples i kraa'n.
Trada la lala lalala la la la laan!
For jeg er en bonde, som skumples i kraa'n.

Og ta mig sjutusan, om jeg har set maken,
der danser en frøken til midjen splint naken!
Det er noget andet end staa bagom disk
og lugte paa kridtpiper, citron og fisk.
Trada la lala lalala la la la lisk!
Og lugte paa kridtpiper, citron og fisk.

Under sangen drog flere sig stiltfærdig ind. Lampen blev hængt op i stuen og positivet flyttet over paa høvlbænken. Jenterne klumped sig sammen i den mørke døraabningen til kammerset og titted stjaalent paa gutterne, som ivrig rydded unda til dansen og ledte frem noget at sidde paa.

Og par efter par dansed ud. De flinkeste rangveien inde i ringen af de øvrige. Blandt dem var Øra-Jon og altid med en af de vakreste jenterne. Øiet lyste, munden lo, spræk og ledig førte han hende paa den trange plads. Adskillige maatte gi tabt, men ham dansed ingen af gulvet.

Saa ofte det gik i døren, blev der holdt et slags mønstring, for endnu vidste de ikke saa nøie, hvor mange lægprædikanten hadde mærket.

Det var mest ungdom, som kom, med en og anden gammel kall iblandt. Gamlingerne kveikte piben og satte sig paa høvlbænken. Tog sig en rundtom af og til, erted jenterne og blev helt kaat i praten, da kjærringerne smaat om senn sanked sig til laget.

«E' ikkje du faret til hemmels, Jon-Marta, som holdt i føten' paa Per-Nilsa Karen under nedfaldssotta paa opbyggelsen? – – Pas jer, Kattrina, at I ikkje trør møst og fær ned til det, prækaren saag. I kunde svi lærtøflan i svovlet!»

Men konerne hugg fra sig og fik latteren paa sin side.

En svarthaaret sekstiaaring i knæstøvler spratt op.

«Han røske dæg, Stril-Anders, spell en «polsdans»! Æg og kjærringa mi ska dans!»

Liden, tør og skrumpet krøb hun i læ bag de andre og ba for sig:

«Herre gud, Paal, æg e' paa treklompan!» Han slog ned i hende, halte hende frem og tramped alt takten, hun misted klompan og tripped efter paa hoselæsten. Folk drog sig unda.

Med et ansigt, furet som issprængt fjeld, traadte han rank som et lys, trods sine seksti aar, holdt takten støtt med haarde stamp og svang kjærringen, som den kjipneste ungdom.

«Han røske dæg, spell fortar!» Anders stril lystred. Konen rørte knapt gulvet med hoselæsten, han letted hende paa udstrakte arme, slap og fanged hende ind, altid i fykende hvirvel.

De lo. De skreg. Par dansed ud, kunde ikke følge den takten og stopped, ropte hurra, da Paal svedt og pusten deised til sæde paa høvlbænken, mens kjærringen tusled om og ledte efter fodbunan.

En tyk, blid unggut kom lunkende ind med et trækspil under trøien; de flokkedes om ham.

«Spell markedsvisa, Kaurin!» tagg jenterne og nynnede uvilkaarlig.

Han saa gjorde. Alle sang med og dansed til ordene.

«Nu vil jeg en sang til dig min pige sende,

og jeg ønske vil, at du maa leve vel.

Altid frisk og glad, hvorhen du dig vil vende,

og mit hjerte hvisker dig et ømt farvel!»

Øra-Jon la armen om en jente. Han var vild og varm. «Dettan bli', fan brænn, den likaste dans, vi ha hat paa læng'!» – Mindtes i det samme Paulina og tørked trøieærmet over vindusrudens dugg.

Fra Raen kom nogen gaaende bortefter veien; han saa dem tydelig i maanelyset mod den hvide sne. Og Paulina var ogsaa med. Lidt efter listed han sig ud med pakken under armen.

[6]

Bag laaven, dér veien gik indtil, stod han og bied. Svedt og vaad efter dansen, som han var, knapped han trøien og trykked hatten nedpaa for kulden. Dúr og latterhyl fra dansestuen hørted, did han stod, og uden at vide det trampet han takten i sneen.

Dér kom hun! Maaneskinnet gjøv om hende, selv var han i skyggen. Foran dansestuen sagt ned hun gangen, greb sig i det og næsten løb frem mod laaven og ham.

«Godkveld!» Mælet hans var tykt, og han kjendte sig kold langs ryggen.

Hun skvatt til. Var han *her* – – hvorfor ikke med dem som dansed?

Hun var der ikke selv – hadde vel glemt, at hun lovde ham det? Fan, saa van hun var til at træffe.

Hun saa op paa ham. Saa bleg han var, og øinene gnistred. Kjendte godt, at han kunde ta magten fra hende, hvis hun blev i nærheden af ham, og begyndte at rusle bortover veien – –

Han fulgte. – Gik moren støtt med hende i fjøset? spurte han braatt og anstrengt.

Vidste han *det*! Hun for sin del hadde ikke set ham for øinene paa aldrig saa længe.

Han hadde rækt opom her en kveld med klompan, han hadde lovet hende, men gaat igjen, for hun ikke var alene. Han trak pakken frem unda trøien og vilde gi hende den.

Hun blev glad og rakte haanden, mindtes i det samme saa mangt dem

imellem og tog ikke pakken.

«Du kan godt slit' dem, forom æg ha gjort dem – der følg' saavist inga synd med de,» lo han med saar flir.

Hun rødmed. «Flir ikkje aat mæ',» ba hun og tog pakken

«Æg flir' ikkje; men det maa vel vær', si'an du e' blet hellig, at du e' blet saa storstændig. – Før holdt du dæg ikkje før god tel aa be om ei beina, eller tel aa vær' med os andre paa leik og moro.»

Hun braastansed. «Æg var en stor, forblindet synder, Jon; men nu har æg fundet Jesus,» hun tidde, som ledte hun efter ord. «Du skal omvende dæg, du ogsaa,» sa hun mygt, og brændte af hele den nyomvendtes iver.

Hans blik veg unda og fæsted sig ved hendes skygge paa den hvide sne, men saa maatte han alligevel se paa hendes bløde barneansigt og øiet, som lysende søgte mod stjernesaaad himmel. – Hun blev saa fjern og utilnærmelig for ham, at sinnet tog ham.

Omvende sig, sa hun! Akkurat, som om de gudelige skulde være bedre. – Vidste ikke han det! – Aa jo da – – Han hadde følt hjertelaget. Presten, han skulde da være gudelig nok, og skolemesteren; men de sendte ham hjem fra konfirmationen, endda de saa vel hadde rede paa, det var for at hjælpe far sin paa sjøen, at han blev fra skolen. – – – Andre aaret maatte moren være med efter lina, mens han drev paa skolen; men den leken gjorde hende helselaus for den stunden, hun hadde igjen at leve – – –Og slig var de allesammen! Hellig i munden, men hjertet – – –

«Jon!» hun kylte pakken i ham og la paa sprang. Han efter.

«Kan du ikkje behold' dem?» Han stak pakken borti haanden paa hende. Det var ikke hende, han mente.

«Du tjener djævelen,» hiksted hun. Hun var fremme nu – vinduerne var mørke, for moren hadde lagt sig. – Hun snudde fort om hjørnet, der skyggen af huset skjulte hende, og famled efter bislagdøren.

Han stod ved siden af. «Ta klompan,» ba han spagt. «Æ' ha gjort dem tel dæg.»

«Nei!»

Det kogte i ham. «Trur du, du svir dæg paa dem?» –

Hun rev i klinken, han la næven om haanden og holdt igjen.

«Slæg!»

«Nei!»

«Æg rop' paa ho mor!»

«Rop du!» – –

Han tog helt om hende og prøvde at kysse. Hun vægred, vred og vandt sig uden ord i armene hans. Hed aande strøg hendes kind, faste fingre klemte hendes nakke. Hun graat. – Han slap og stod skamfuld indved hende.

«Vær ikkje sint paa mæg', Paulina, men ta klompan!» – Han mente ikke noget ondt med det han sa.

Hun skjøv imod og vilde ind. Han vendte sig tvært. «Æ' ska fan ikkje plag dæg med dem!» Der var flere jenter end hun i Krabvaag, slængte han mod hende, idet han strøg.

Hun efter, fanged ham i armen. Han rysted hende af sig, men hun holdt taget.

«Gi mæg dem!» sa hun og lo.

Længe saa han paa hende. Det skalv i hans ansigt med korte ryk, og blikket sænked sig tungsindig i hendes.

«Det va be're, du hjælpt' mæg tel aa bli et godt menneske,» sa han, ga hende pakken og gik tilbage mod Føggeltaen.

Paulina stod igjen; tørklæet var glidd ned paa skulderen. Maaneskinnet flommed over hav, over sne, over hende, stjerner tindred fra sortblaa himlen, nordlys glitred i svage blaf, men hun saa ikke opad længer, kun efter ham, som nu svingte om laavehjørnet og blev borte.

«Jon,» hvisked hun inderlig og strakte haanden efter ham.

[7]

Mørketid var det med snestorm og korte dage. Den la tyngsel paa sindene og gjorde én utryg og ræd for at færdes, der én ellers gjerne kunde gaat med lukkede øine. Spøgelses fik liv, gammel angst brød op, og gigt, hodeværk og andre plager tog overhaand.

Mellem ilingerne stjal en og anden gammel kall sig ud med smaalinen for at

ha en bete ferskt i gryden til sig og kjærringen og til katten, som lusket om rent syg efter lidt fiskesnåk. Men mest holdt folk sig indendørs paa denne aarsens tid og flidde bruget til vinterfisket. For herude ved havet begyndte det allerede i adventen: eggen skar saa nær indunder land, at baadene rakk frem og tilbage i det stutte dagskjær.

Men kvinderne havde det travelt med at faa paa haand og fod til karene, før slidet begyndte, og fra tidligste morgenotten til langt paa kveld surrede rokken, og strikkepinderne glitred i lampelyset. Det var ikke smaatteri, som sledes under fisket, mindst to par sjøvotter og et par handingsvotter til mands og desforuden hoser og læster til ombyttes; saa selv naar de gløtted indom en kjendskjærring og undte sig en kaffetaar, var bundingen saavist ikke af fingrene paa dem. – Anderledes var det med mændene. Blev de lei af at sidde inde, slængte de arbeidet og samlede sig paa Iversenkramboden, hvor de spurte nyt, tyggede tobak og skrønte med krambodsvenden.

Men for han Iversen selv havde de respekt. For han, som hele tiden havde været en slig aparte gemenslig mand, var iaar blet saa plent urimelig krakilsk, næsten ikke til at komme nær. Stak det ham, kunde han sende bidende ord lukt i synet paa dem, mens de stod eller sad ved disk og væg, saa det formelig sve efter.

Hvordan han bar sig paa kontoret, var mest ikke til at snakke om; dér sad han bred og svær bag pulsten, med skindluen trukket helt ned over det skaldede hode og svor og pinte inde i sit røde skjeg paa, at ikke en eneste fik kredit af ham, om de saa hængte sig.

Han skulde, fan pine, for én gangs skyld lære dem at la være at snyde ham lige for næsen, som de havde gjort forrige vinteren, da de fort væk solgte fisken til opkjøberen paa vaagen, endda han havde skriftlig kontrakt med dem paa hver evige torsk.

Krabvaagingerne bar det med ro: Aldeles stoppe krediten kunde Iversen ikke. Matte nok værsgod holde liv i dem til fisket tog paa at skabe sig, og siden blev det vel en raad.

Han vidste det selv ligesaa godt. Forresten var han sikret ved pant i alt de aatte og hadde, saa kneb det, kunde han altid klemme dem lidt. Og tærged de ham, skulde de bætterdø' faa føle det!

Værre gik det fjordingerne – flest husmænd og fattigfolk, som søgte til ham

om udstyr. Rundrygget, paa buede ben tassed de ind paa kontoret, lukked døren vart efter sig og ba goddag.

Iversen saa snaut op, bare skrev, saa det krasled paa papiret.

Fjordingen blev utryg, klemte sydvesten og gumled paa skraaen, saa sig om efter spyttebakke, glemte sig og sendte spruten i gulvet og strøg det ud med sjøstøvlen, til han endelig fik mumlet frem sit ærend.

Iversen hugg i et kort nei. Den anden prøvde lirke, men straks blev han vild og harsk og hundsed og haante. De kunde ryke og reise til opkjøberen, som de gjorde forrige vinteren, eller did de vilde for ham.

Sydvesten dirred i tjærebrædd næve, kjæverne bed kvassere i skraaen.

Svalt kone og barn? Hvad skilte det ham! Hadde saa vist ikke skaffet dem nogen af delene. Ingen hjalp *ham* med at fø frem sine.

Efter meget snak og lang akkordering fulgte der, for deres vedkommende, som rodde fiske i været og endnu kunde kalde en ko og en baad sin, en forskrivelse til ham paa alt, de eied og kunde ha lykke til at fiske i vinterens løb. En bindende fuldmagt for handelsmanden til at ta sig tilrette paa letvindteste maade efter loven, underskrevet og bekræftet af vitterlighedsvidner.

Fiskeren takked, knuged sydvesten paa og tassed ud igjen.

Men fra dem paa kramboden lød i flirende kvisker: «Ha du forskrev' dæg tel han? – Ha du sælt sjæla di?»

Svaret blev git med et lurt glimt i øiekroken: «Ja desvær'r', æg ha saa,» og øinene rundt om blinked i forstaaelse.

Den kontrakten brød de sig ikke stort om, naar først opkjøberen laa paa vaagen.

Men den, som slet ingen kontrakt fik at underskrive, kom sagtere, mere krocket ud end han gik ind. Ba stilt farvel og rodde med lange aaretag den tomme baad mod det fattige hjem med de mange munde, som ventede paa mad.

Alligevel kunde det endnu hænde, at Iversen skubbed pottemaal og lodder ihop for at sætte sig paa disken under hængelampen med den store hvidmalte skjærm. Da vidste de, at han var i godlynde, og at der vanked en hyggelig stund.

De mangfoldige gange hadde de hørt ræglerne hans før, fra den tid han fór med jægt, drev tuskhandel paa Finmarken, råk langs leden til Bergensstevne, laa

fast for modbør, tured med jenter og hadde kjærest baade her og der.

Karene flytted sig nærmere, satte sig mageligere tilrette og lo mod ham i korte knægg. De kjendte sig selv igjen i det, han fortalte, og drog frem minderne fra sine egne stevner ned efter leden.

Eller talen faldt paa storsildaarene, da sild flødde op vaagen, saa garnene blev dørgende fulde, bare én dypped dem i sjøen. Penge i massevis, brændevin blev der rigelig raad til, og ubegrænset kredit fik de i Bergen.

To aar, tre aar varte herligheden, saa var den slut. Ikke en sild mer at se. Kostbart udstyr af garn og farkost; tomtønder og salt i nøst og paa brygge blev liggende til unyttet. Til ingen verdens nytte var det altsammen, naar silden blev væk.

Savn efter svunden herlighed og tanken paa Bergens-skyld, som efter mange aars forløb kunde dukke op, kjøbt til inddrivning af sagførerne, grumsed glæden ved minderne. Og den skylden blev tung at trækkes med i længden. – Især siden dette med sagførerne kom paa. Tryg kunde ingen vide sig mere. Krøtturet pantedes paa baasen, fisken beslaglagdes paa hjelden, og bestandig deised det over én saa braatt, at én ikke blev levnet tid til at omraade sig paa forhaand.

Men paa hjertebunden lagred sig et kokende had til bergenskjøbmændene og til sagførerne; de var i ledtog om at suge til sidste blodsdraabe.

Og i det kapitel var Iversen med. En stille forstaaelse hersked mellem dem, for under det samme strubetag vred han sig. Værre, ti gange værre, og ikke bedre. *De* stilled betingelserne, *de* bestemte priserne, aldrig salg til høieste notering, altid sekunda i opgjør, om varen ved afsendelsen fra ham var finfineste prima! Kneb og fanteri paa alle hold og en fortærende magtesløshed overfor hele greien! Skylden vokste, kravene øgedes og udsigt hadde én til en vakker dag at staa paa bar bakke med sig og sine. Det var, gud forsyne, *hans* surt erhvervede erfaring. Neimen om *de* hadde aarsag til at misunde *ham*!

Han slog i disken og skumped med albuen til lampen, saa den dingled og slang.

De tidde og glodde opad hylderne, hvor tøiruller og rosede tørklær laa, og kaffekopper og andre nødvendige kjørler stod sammen med alskens smaakram til kvindfolkbrug. Men snørebolker og torskegarnstraad hadde sin egen og rummelige afdeling.

Paa gulvet indenfor disken var stablet kasser med rosiner, svesker, cikori og tobak mellem halvtønder med erter, sukker og gryn. Udenfor stod sirupstønden og oljefustagen, og dér var jernvarerne ogsaa.

Barn i ærend fra mor blev ekspederet af handelsbetjenten og titted nysgjerrig paa de alvorlige mænd.

Tausheden tynged og minderne med. – Iversen trev en tobaksrul, bed en buss og sendte rullen videre, og den gik fra mand til mand.

«Nei bætterdø' kara! Den gangen jeg i en forrykendes orkan redded seks ranværingar fra en kantret jægt midt paa Stathavet, da var det ikke spøg!»

Det letted, tungerne løsned, og historie tog historie til langt paa kveld.

*

Øra-Jon holdt meget til paa kramboden, hadde ligesom ikke noget andet at ta sig fore nu lige under vinterfisket, løs og ledig kar som han var, uden andre at tænke paa.

Tidt husked han faren, naar han saa, hvordan fjordingerne blev modtat. Det var ikke til at undres over, at han var kommet modløs og opgit hjem med tom baad og hadde bandet gud og hele stellet, til moren maatte kjærbe ham om at styre sig for barnans skyld.

Men var nøden for stor, kunde ogsaa hun tabe modet, ærte og ægle ham, saa de røg op at slaas, og ungerne forskræmt krøb i skjul, hvor de bedst fandt et. Naar dette kom over Jon, kjendtes det dobbelt godt at lure sig op i fjøset til Paulina.

Hun var blet god og snil mod ham, siden han den kvelden i maaneskinnet gav hende klompan, brugte ikke den hellige minen længer og kunde snakke om andet end omvendelse og bønnemøde.

Der var lunt i det lave fjøs, bygget af drivtømmer. En svær mahogni planke hadde det til mønsaas, vægger af ek og fedfuru. Og til værn mod ond hug og avindsyge var en enerkvist stukket over hver baas, og tjære brædde kors malt over de tre ekenagler i dørstokken.

Kjørene tog paa at kjende ham nu, suttred sagte mod ham, naar han kom, rauted og gauled saa snart Paulina aabned laavedøren for at dele ud høiet, som *han* bar om til hvert enkelt dyr. Han passed nøie, at hver fik sit, hun var streng

med det.

Og mens han ga dem, stod sauene paa to opefter garen, kjørene strakte hals og stanged efter den, som hadde faat, gjederne hopped paa bolkene, saa langt festet rakk, og hønsene blunked ned fra bjelken, dér de hadde vaglet sig for natten. Kun grisen var rolig og snufsed veltilfreds; den fik sit først.

Slap høiet op, gik han ind paa laaven og hjalp til med taagingen. Lygten var stillet i fjøsgangen og kasted en lysstrime indover laavegulvet; den naadde ikke frem til de to, som jevnside sled i det haarde høistaal.

Hænder mødtes vart, kind streifed kind. Herinde i mørket, alene med ham, blev hun medgjørilig og myg.

Paulina stunded ogsaa til kvelden. Hun var glad i Jon og skulde nok magte at gjøre ham til et gudsbarn, bare hun ikke maste og plaged. – Han var jo saa god gutten, der han sad paa fjøskrakken med Evangeliebasunen og sang med sangene, hun kunde udenad. Men forat ingen skulde høre ham, nynnede han bare, endda sligt fint maal han hadde; des høiere sang hun.

Der var lunt i det lave fjøs, bygget af drivtømmer. Krøtterne gnubred og aad, lygten hang under bjelken og lyste over de to, over ham paa krakken med bogen, og over hende, som vippende paa en bøttekant sendte melkestraaler ned i spandet og sang med lys, jublende stemme.

[8]

Nysolen var kommet!

En efter en fanged tinder og nuter ild, og sneen laa fast om fjeldene og skinte gyldenrød mod den blaa vinterhimmel. – Men nedenfor lysglansen var dyb skygge, der skifted i farve fra mørkeblaat i lierne til næsten sort ude paa fjorden. Skyggen klynged sig til landet, som den hadde raadet over saa længe, veg ikke godvillig fra det, fylgte hver sænkning, klamred sig til knauserne, smøg tæt om husene, i angst for den lysets magt, som trued.

Ogsaa fjeldet over Krabvaag hadde nysolen naadd.

I to dage hadde den ligget der, og nu gled den længer og længer nedover lierne. Snart strøg den bjerkesnar, som stak frem af sneen, snart samled den sig i stærk glød paa de bratte bergvægge over kløfterne, hvor mørket trykkedes

sammen, og saa spredte den sig lysende, glitrende, altid vekslende, over hvide skogbare bakker.

Men helt ned til Krabvaag vilde den først naa imorgen. Og folkene gjorde sig rede til at ta imod den. Lefser blev smurt, fattigmandsbakkelse og goro stod nybagt paa kjøkkenbænken, og ude i torvsvalen hakkedes ener til at strø over de hvidskurede gulv. Festligt maa det være i huset, naar nysolen kommer ind – – –

Oppe paa salskammerset hos Iversen sad hans gamle mor. Ilden spraked i ovnen og sprængte lysskjær ud i værelset, men dagen slugte det. Kun borte i kroken ved sengen spilled det over det blomstrede sengetæppe og flakked opad væggen til kristusbilledet med de røde blodsdraaber fra torne kronen.

Ved bordet sad den gamle. De matte, taarefyldte øine stirred anstrengt mod fjeldet, mens fingrene vekselvis gled over en slidt almanak og en opslaat salmebog. En syvaars jente stod ved siden af og saa nysgjerrig paa de røde mærker, farmor hadde sat i almanaken.

«Hvor langt er nysolen nu?» spurte farmor.

«Nu er den paa Rypaasen.»

Hun sukked: «Om et kvarters tid naar den Næverbakken. – Se her, ta bogen og løb did. Naar du kommer frem, skal du stille dig med ryggen mod solen uden at se paa den først. Og saa skal du holde bogen, saa at solen kan skinne imellem bladene, naar du slaar den op. Men i det samme du aabner, skal du sige: «Kjære nysol, led op salme til farmor!» – – Du kan gjøre det tre gange, men du maa huske paa at lægge en brætt for hver gang, saa jeg kan finde salmerne igjen.»

*

Næverbakken laa skogbar i blaagraa skygge. Her og der stak en ener frem af sneen, og noget bjerkesnar stod med fint pudrede grene. En rype napped et enebær, saa sig om med svarte, gløgge øine, napped et til og tripped videre. En røskat titted frem bag en sten, rypen blev den var og kagled svagt, advarende; fra bjerkesnaret tripped endnu en rype efter den første.

Opper bakken kom barnet. Hun maatte lægge skierne ikors for ikke at falde. I haanden holdt hun farmors sølvspændte salmebog.

Men nu var ogsaa nysolen der, og den dryssed sit guld om hende. – «Nysol!» jubled barnet og strakte armene mod solen, men husked straks farmors formaning og vendte ryggen til. Med dirrende fingre blev spænderne aabnet og

bogen holdt mod solen: «Kjære nysol, led op salme til farmor!» – Men ikke før var de tre brætter lagt, saa svinged hun sig rundt, kasted et langt blik mod solen og satte udfor bakken. – – –

Paa kammerset vented farmor med bankende hjerte. Vilde barnet bære sig rigtig ad? Skulde hun nu faa vide, om hun var feig iaar? – – Imorgen vilde solen naa ind til hende selv, men bie til da, orked hun ikke. Gigten havde været slem de sidste par nætter, det blev nok veirforandring, og da kunde det bli baade dage og uger, før himlen klarned.

Og slig som hun hadde længted efter nysolen iaar. Vist de hundre gange hadde hun blad et igjennem almanaken og set over alle de gamle mærker og aspekter. – Aaja, aaja, de røde krydsene, hun hadde sat – ja, det vidste vorherre bedst, hvor angsten hadde pint hende, da hun satte dem der for at holde rede paa dagene, som var igjen. – – Og nu skulde hun faa vide det. Aa, herregud, om saa var, at hun nu var feig! Hun var jo gammel og træt, men livet var kjært alligevel –

Nysolen løi ikke. Traf den ligsalmer, varsled den dødsfald. Som dengangen hun misted to af sønnerne sine under lofotfisket, da hadde hun slaat op ligsalmer, og da dødsbudskabet kom, var hun paa en maade forberedt.

De gamle, skjælvende hænder folded sig fast i skjød et, og det furede ansigt under den hvide, nystrøgne kappe lukked sig over et tungt minde – –

Døren reves op og barnet styrted ind til hende med bogen.

Farmor tog brillerne af, pudsed dem omhyggelig og satte dem langsomt paa; derefter tog hun bogen, saa endnu engang mod fjeldet, hvor solgløden lidt efter lidt slukned, og aabned den.

Der var den første brætt. Hun strøg den varlig ud og læste:

«Gaa nu hen og grav min grav,
Jeg er træt, nu vil jeg slumre.»

Høitidelig læste hun salmen tilende. Ikke den svageste bæven i stemmen eller en trækning i det gamle ansigt forraadte, hvad hun følte. Barnet stod ved siden og tænkte paa kirken.

Næste brætt aabnedes: «Med sorgen og klagen hold maade –.» Da hun var ved andet vers: «Vi indsvøber liget med taare, og lægger det stille paa baare», bævred røsten af undertrykt graat, men hun trængte den tilbage og læste videre.

Saa kom den sidste brætt. Hænderne rysted, idet hun nølende glattede den ud. Barnet flytted sig et skridt nærmere til hende. Det rykked om dets mund, og øinene tog sky maal af farmor.

Den gamle læste:

«Her ligger jeg nu kold og stiv,

I lagen svøbt, foruden liv.

Min kind er bleg, min – – »

Stemmen brast. Taare paa taare trilled nedad den furede kind og drypped udover bogen. Da kasted barnet sig storhulkende ind til hende: «Farmor, du skal ikkje dø, hører du! – Jeg saa paa solen først!»

Et frydefuldt smil lysned op i det gamle ansigt: «Herregud, barn, saa er det jo ikke regnendes. – Vi kan gjøre det om igjen imorgen.»

[9]

Tidlig, mens dagranden endnu skalv lig et gulblankt baand over havbrynet, fór baadene ud. Der lød kjappe aaretag, korte kommandoord, og længe efter at den sidste baad var udenfor hørevidde, dirred støien i luften efter dem. Men smaabaadene laa tilbage paa svai i fortøiningerne, og maaser seilte i tung flugt eller flød dubbende paa baaredraget, der seg brudt indover vaagen.

Langs fjæren ræked gjederne og tog sin morgenbit af tangbroen, naar de da ikke smatt indunder fiskehjeldene og aad, hvad de fandt af fisk, garn og taugverk, til stor kvide for de større barn, som af faren var sat til at passe hjelden mod udyrene og nu fik skjænd, kanske juling atpaa.

En harsk røg fra hytterne, hvor konerne la under løipgryden og dryged brændtorven med rækved og tørket tarelægg, trak over været og blanded sig med stank fra fjæren, til havbrisen kom strygende, frisk og bidende i januarkulden.

Og dagranden vokste, skifted over i grønt, bredte sig opover og slukked stjernerne, og saa lued og flammed nysolen paa staaiblaa himmel de par timer, den var over horisonten.

Men klemt mellem ur og sjø stak husene frem af skiddengraa sne med affaldsdynger kloss indpaa stuevæggen, og flokker af svarte griser rusled om

mellem dyngerne og roted og aad.

*

Klap, klap, klap! Trøen paa Per-Nilsa Karens rok slog mod gulvet. Fort snurred hjulet og – klap, klap, klap sa det travle traakk.

Katten lurte labben ud og vilde fange noget i hjulets hvirvel, men drog den vart til sig, prøvde igjen, fik den klemt og skvatt ind mellem ulden i ovnskroken.

«Klemt ho sæg, katta?» Rokken stansed. «Kom katta!» Den op paa Per-Nilsa Karens brede fang, la sig magelig tilrette, laa og skotted lekelysten til ulddotten i hendes haand og turde ikke røre – –

Et solgløtt titted indover kristiblodsdraabens trevne vandskudd, strøg over klaffebordets blomstrede voksdug og skjød gjennom stuen hen til ovnen, hvor hun sad og spandt. Smøg ind mellem folderne i hendes verkenskjole, glimted i katteøiet, der gnistred mod dansende støvnuigg i solstrimen, skinte paa hendes glatkjæmmede haar foran det sorte hodetørklæ og naadde i det samme klokkekassen og melkehylden og fylgte hele tømmervæggen.

Ved vinduet ud mod vaagen sad Paulina. Hendes rok var ny og velsmurt, og én hørte neppe at hun spandt, saa let gik den. Men idag minked alligevel ikke uldhaugen stort, for alt i et stopped fliden af det, at hun faldt i tanker og saa ud paa havet. – Baadene var saavidt synbare mod himlen. Hun trodde at dra kjendsel paa Lars-Johan baaden, den Øra-Jon var med. Blev det noget til fiske idag?

Katten gjorde et sprætt ind i lysstrimen bortpaa Paulinas kjolekant, for en briskedusk hadde vippet saa lækkert i solglansen. Hun kvakk og satte rokken igang.

Moren saa snøgt paa hende. «Ka e' det, du tænk paa?»

Hun lod, som hørte hun ikke, bare spandt i rasende fart. Kunde saavist ikke si til nogen de tanker, hun droges med. – Ikke til en levende sjæl paa hele den vide jord. – Og ikke til nogen i himlen heller, kom det med et stik for brystet. – – –

At Øra-Jon skulde faa lokket hende til det. – Og at hun skulde la sig lokke, hun som hadde lovet at være tro mod gud. Aa, det var saa ondt, saa ondt at tænke paa. – Og angsten for – – – Og for folkesnakket – – –

«Ka e' det han Øra-Jon lusker etter i fjøsen kvereinaste kveld?» Rokken ved

ovnen braastansed.

Intet svar.

«Aa, du kan gjern' æstimer' aa svar' mæg, naar æg spørr, du gjør aldrig latt' fremmen. Det e' gammelt rø paa min næse, og æg aner, kossen det hæng' sammens.» – Han hadde vel finnforgjort hende, som far hans gaardmandsdatteren fra Snopa, saa hun blev med ham til Øra og svalt og led ondt med ham hele livet efterpaa. Og til skam og nedværdigels for slægten, som hadde holdt sig ren for finneblod før. – Ikke satte nogen af dem sin fod indom hendes dør heller. Hun fik ligge som hun hadde redet. – –Men det vilde Per-Nilsa Karen si Paulina, at gjorde hun hende den torten at kaste sig bort til Øra-Jon, saa stængte hun døren for hende og vilde ikke se hende for øinene. Hun kunde gjøre af sig, hvor hun vilde. Men ikke trodde hun, at den gromme farsslægten hans hadde stor plads for hende i finngammen sin, og andet husrom hadde han sagtens ikke at by paa, spetaklet! –

«Han e' ikkje nokke spetakkel, mor, og kan vel vær' likegod kar, før om faren va finn.»

God mig her og god mig der! Fôr han ikke paa dans og leven hver evige søndagskveld? Nu sidst helga slôss de i Rambergbua til blodet flød, og vilde hun vide det, saa skulde det være han Øra-Jon, som førte an.

Han hadde ikke været paa dans i hele julen og ikke smagt en draabe brændevin heller, til hun viste ham ud herifra sidst søndag, de stod i kjøkkenet og gjorde ikke det skapende gran! – Stemmen brød paa graaten. Og det var moren som var skyld i altsammen, sligt Jon nu tog sig til. –Hun var kommet ud efter middagsluren og hadde brugt mund paa ham. Jon svarte ikke et ord før hun begyndte at hundse ham for faren, men da greb sinnet ham, og han kaldte hende en falsk, skinhellig satan og meget andet fælt. Og saa fløi hun lukt i synet paa ham og jaged ham paa dør. Efterpaa kom krampen og besvimelsen, saa datteren maatte bli inde og stelle med hende hele kvelden uden at faa fat paa Jon og si ham et godt ord. Aa, dette skulde nok moren aldrig tilgi ham! – Graaten holdt paa at ta hende igjen, og hun spandt ivrig forat moren ikke skulde bli det var. – Men solen skinte gyldent i det gulblonde haar, paa den bløde kind og spilled i taarer, der silred stilt.

Om Jon vidste det, hun led, drev han ikke paa den maaden. Men si ham det

vilde hun ikke: Han var saa ømtaalig og let at tirre.

En skygge seg indover stuen, og solen gled væk. Katten reiste sig og hugg klørne i dørstokken.

Per-Nilsa Karen var i kokende oprør, angsten for noget, hun ikke turde tænke, holdt paa at magtstjæle hende, og næsten uden selv at høre det sang hun paa en gammel visestump, hun havde lært som barn og kanske ikke sunget siden. Den ga afløb for det som pinte – –

Da moderen saa sin datter trind,
da blegtede den gamle kind:
Datter jeg ei udgrunde kan –
du er bedaaret af en mand!
Lad mig dit elskovs baand faa se –
O, ak! o, ve! bedrøvelse!

Ordene rammed, og trodsen grodde op i Paulina. Det var morens vanlige vis, altid skulde hun tro det værste! Hun blev ond og ga sig til at tralle en vals, og for ikke at høre visens ord tralled hun høiere og høiere dans efter dans.

*

Landvinden kom fykende efter fjeldkammen med sne foran i tæt fokk, satte ned fjeldsiderne, fyldte kløft og dal, saa det klang i korte døn fra fjeldvæg til fjeldvæg, feied ulende over fladen med tusen hvide hvirvler, hev sig i skarpe, korte rosser ud vaagen og piskede sjøen i røg, klemte sig ud mellem holmerne, og vind og vand stod svart og skummende mod baadene, som langt udpaa var blet uveiret var og nu kom krydsende op i lange bauter.

Et stormkast skaked huset. Det faldt saa braat, at begge sprang op fra rokken. Endnu et, og kaffekopperne i hjørneskabet klirred.

«Vorherre hold handa over folket!» – Gjennem snefokket saa de vaagen i røg, men baadene kunde de ikke øine.

«Vi gaar paa Nausthaugen,» sa Per-Nilsa Karen og knyttede stortørklæet om sig.

Fokket blindede og holdt paa at ta pusten fra dem, mens de skridt for skridt strævede frem mellem rorboder og stuer. Filler af næver og torv slitned fra hustag

og føg om ørene paa dem, og fra hytternes vindusruder tittede fladklemte barneansigter. Tyngst var det, naar veien snudde om et hjørne, for da tvang ulende vinden dem tilbage gang paa gang, saa de rent maatte krybe i lyvda for at faa magt til næste tårn.

Paa Nausthaugen hadde alt koner og halvvoxen ungdom sanket sig. De stod i smaa klynger og holdt fast i hinanden for ikke at bli slængt udfor, mens de nidstirred efter baadene, de saavidt skimted under ilingsgløttene.

Det vanlige indløb til vaagen var stængt af rokk og sjø, det ingen mors sjæl kunde orke at ro sig op mod; én maatte nok ind det sydlige, trangt og urent som det var, mestendels en rende at regne for mellem Nausthaugen og nogen holmer med blindflu og flaa ikring, dér det gik braatt paa braatt i magsveir, end si ved et slikt himmelskforrykanes veir som nu. Kjendte han litegran sørlig, brød det i ét med land, og da maatte vorherre bedst vide, om det stod til redning for armingerne, som skulde gjennem – –

I én linje jog de ni baader nordover for en liden seilstump eller lændsende for bar mast. Snetykken tog stundomtil méa fra folkene, og da styrtes paa skjøn og ustøere, men næste baut afgjorde enten de aabne baader rakk havn – kanske maatte de bære unda til havs og med svarte vinternatten ivente.

Men fra haugen fulgte koner og jenter ordfattige og taareløse færden. Sammen stod de, de unge og de gamle, hustruer og søstre til dem der ude, en og anden gigtbludden bedstemor iblandt blev støttet af dem, som yngre var.

Skjørtene basked som skjævrende seil, naar rosserne pisket med hagl og sjødrev, saa det sved i huden og isned indpaa barme, spædbarn nys tog næring fra. Kvindfolket ænste det ikke, sansed just at holde paa tørklæet, som var glidd af det optjafsede haar.

Længer udpaa stupet laa unggutter paa firefod og tog maal af brændingen rundt holmerne, og de ropte besked, men ordene føistes væk. En liden fyr ytterst udpaa krabbed sig hen til moren: «Han kjend' sørlig!» Det hørtes saa voksent opgit. Hun blekned og fatted ham om armen, men han sled sig fra hende og krabbed tilbage. Kvinderne løfted ansigterne mod vinden. Gutten hadde hat ret: nu gjaldt det for alvor om livet.

Da skjød den første baad ind vaagen, flere fulgte straks i kjølvandet, og det letned for dem som drog kjendsel paa sine. Dræggene rasled ud, baadene svaied

til og fik ekstra fortøininger. Men ti mand skiped sig paa en otring og la sig indunder odden for at være rede, om det trænges skulde. De andre vassed op haugen i søkvaade klær.

Det første braatt gik, men naadde ikke den baaden som for en ørliden seillap fløi gjennem. «Nu bryt ho att.» – En gammel fisker sa det, og kvinderne vaanded sig.

Paulina rev sig løs og stilled sig tvekroket ytterst udpaa, for Lars-Johan baaden var den sidste.

Dybt under saa hun den, med Øra-Jon i fremskotten. Sydvesten var blaast af ham, og haaret var hvidlig klaket om det kobberrøde ansigt. Brag og gov af grundbraatt – – – et seil føg tiltops, nogen skreg – – en slængte hende fra stupet – – – Det var det sidste, hun sansed. Da hun kom til sig igjen, stod moren over hende og la sne paa hendes pande. De andre var gaat. «Reddet blev de allesammen,» sa Per-Nilsa Karen og knapped kjolelivet til paa hende.

[10]

Paulina sad paa sengekanten oppe paa det lave loft og saa tomt hen for sig ind i lyskredsen, som den vesle lampen bredte over kommoden og gulvet. – Stormen hadde lagt sig, men endnu lød døn fra havet, der brød om holmerne; af og til smaldt det i tømmervæggene, som under uveiret hadde git sig i fugerne. – Dagen hadde bragt saa meget, at hun var i vildrede med det altsammen.

Men ett skilte sig ud af tankefloken og fylgte hende med stille glæde: Vorherre var ikke sint paa hende. Han vidste og kjendte hver eneste ting om hende, og at han saa gjorde hadde i det sidste skræmt hende fra ham og kvalt bønner, endda det føltes som et saart savn ikke at kunne søge ind til ham. –

Men idag under stormen hadde hun fundet ham igjen, og han hadde hørt hende og frelst Jon.

Hele sit liv hadde hun tørstet efter kjærlighed, efter én hun kunde være tryg hos. Moren var haard og utilnærmelig, hadde neppe git hende et kjærtegn, det hun kunde mindes, og nogen veninder hadde hun ikke eiet.

Faren misted hun i femaarsalderen; han kom bort paa sjøen. Et par dage efter fandtes liget i fjæren. – Gravøllet husked hun. Kisten stod i stuen, som var

fuld af folk. En havde baaret hende ned loftstigen og sat hende paa kommoden ved hovedenden af kisten. Og der havde hun siddet og set paa faren, mens salmerne blev sunget. Han laa saa stille med en dusk abrod og en rød papirrose i de foldede hænder og et hvidt tørklæ over ansigtet. – En tog tørklædet bort: Ansigtet var gult og stramt, med halv aaben mund og en kobberskilling over hvert af de indsunkne øine, og fiskene havde gnaget lidt af næsen. Hun kunde saavidt skjønnede, det var ham. – Saa bar de ham ud af stuen, til baaden, og moren gik nærmest kisten og graat med hende ved haanden. Tydeligst husked hun turen ind fjorden med salmesang for hver gaard, de rodde forbi. Og saa kirkegaarden paa odden, hvor graven groves, og sjøvandet østes op, før liget sænktes. – – –

Men der var et andet barndomsminde, hun holdt af. – Faren var paa marked, og dag efter dag stod hun paa knæ paa stolen ved vinduet og ventede. Til han kom med lommerne sine stoppet med gotter. Der var kakemænd og kakekoner og kakedyr i alle skikkelser, og hun fik det rub og stub. Efterpaa havde han løftet hende paa armen og danset stuen rundt og havde krabbet paa fire med hende paa ryggen, akkurat som skulde han været en af de rare kakedyrene.

Slig havde ingen uden faren lagt med hende, derfor var hun glad i dette minde, det gjorde ham inderligere kjær for hende. – Og laa hun i barneaarene og vred sig i sengen under svien af morens ris og næsten ikke kunde komme til ro, klagede hun hele kvinden til den døde, som for hende var levende og nær. Og tiggede ham om at ta hende til sig fra moren – *hun slog og skjældte og fik aldrig noget tillags.*

Men siden Paulina var blet voksen, var disse minder glidd bort. Glæden ved livet havde krævet det meste af hendes sind, og kun i en og anden enslig stund kunde den gamle længsel dukke op; men da vakte den helst uro.

Vækkelsen og de sjælens rørelser, den skabte, havde en tid helt fortrængt længselen. Men i kveld, mens hun sad her alene, og den sovende mors snorken murred dæmpet gennem loftslugen, var gud hos hende. Og idet hun følte sin himmelske fars nærhed, følte hun sin egen far være sig nær, og en from tryghed dalte over hende. – Morens haarde ord fra formiddagen, al den frostsvangre bitterhed, som havde samlet sig disse sidste dagene, fra det at Jon begyndte at holde sig væk, veg, og hun fik fred.

Langsomt løste hun sit haar og flettede det for natten – – –

De skulde ha sit eget hjem, hun og Jon. Det fik ikke hjælpe, om moren jaged hende: gjøre det forbi med ham, kunde hun ikke, og naar hun om et par aar blev myndig, hadde de penge nok baade til hus og gaard. Indtil da maatte de greie sig som de kunde og sagtens bo etsteds, gjerne i gammelstukkammerset, der Jon nu holdt til. Lars-Johan Else leied det vist ud til dem, saa glad hun var i Jon, og desuden var hun da gudmor til Paulina selv – – –

Aa som hun vilde stelle godt for ham – rigtig være god mod ham, stakkars gut – ondt hadde han hat det, hele sit liv – –

Bare han kom igjen snart, saa det blev leilighed til at si ham det, hun hadde tænkt ud. Hadde ventet ham ikveld; men han trodde vel, at moren hang med hende i fjøset. Og bedst var det kanskje, han blev indendørs efter den dukkerten idag – iskold sjø og vinterdag og fokk og rokk. Der skulde sterk helse til at slippe rent uskadt fra det. Men han greied det sikkert. –

Ikke kunde *hun* gaa til Føggeltaen heller, det saa jussom for leit ud. Men imorgen den dag skulde hun skrive en lap til ham og lure den til Lars-Johan Else. – – – Kunde ligesaa gjerne gjøre det med det samme for den slags skyld.

Vart, forat moren ikke skulde vaagne, drog hun ud den øverste kommodeskuffen og ledte frem pen og papir, rydded plads blandt smaatteriet paa kommoden og satte sig til at skrive.

*

Længe hadde Paulina og gudmoren siddet foran ovnen paa Føggeltaen og smaapratet i skumringen. Vist skulde hun hjelpe – saa godt hun kunde og formaadde. Gammelstukkammerset maatte de gjerne faa at bo i, men harmeligt var det, at eneste barnet paa Raen trængte at be om sligt. –

Lars-Johan Else brød torv og kasted indpaa glørne, saa ilden blussed op. Vidste Paulina hvor stor farsarven hendes var, og hvor Rarigdommen skrev sig fra? – Aa nei, hun gjorde vel ikke det. Men farmor til Paulina hadde fortalt Else det, sidste aaret hun levde, og nu skulde hun fortælle hende det igjen.

Far til Paulinas farfar, han gamle Dannel Per-Nilsa gik ud en morgen i graalysningen for at lede vrag nord i fjæren udenfor Raen, der Paulina vidste alt driver paa land, og de fandt far hendes.

Det hadde været forrykende uveir i flere dager og ikke kommendes paa sjøen for uflygandes og bortefter fjæren laa tykt med bord og planker. Det var antagelig

en Russ, som var forlist. Mens oldefar din strævde som likest med at dra flofrit det, han kunde raa med, fandt han i tangbroen liget af en mand. Det var klædt i mørkeblaa klæsklær med fine knapper baade i frakken og vesten. Kanske var det en kaptein eller noget sligt fra det forliste skib. – Paa den høire haanden hadde han en svær guldring, og lommeur af det reneste guld med en kjæde net saa tyk som fingeren min. Han Dannel tog det altsammen og desuden en svær pung med guldpenger, som var i en af lommerne. Det var saa rimeligt, at han saa gjorde; men istedenfor at føre liget hjem og gi det en kristelig begravelse, som enhver kunde skjønne, det vilde ha, rulled han det udfor marbakken. Det saas ikke mer heller. – – Men om vaaren reiste han selv til Bergen og bytted pengene, for de var nok ikke gangbare hos os.

Han vendte hjem med en ustyrtelig mængde sølvsager og anden stas, som endnu er at se levninger efter paa Raen. Den storblomstrede silkekjolen, farmor til Paulina fik paa sig i graven, skulde være kjøbt paa den ferden, og øredoppene, hun arved efter hende ogsaa. Men ikke en jordisk sjæl ante, hvor han fik pengene fra.

Saa var det en nat midt paa lyseste sommeren, han Dannel og hun Valborg konen hans laa i sin fastanes søvn. Det var endda i gammelstuen de laa, og der var det vinduer paa begge sider, saa solen skinte tversigjennem stuen natten som dagen.

Som sagt, dér de laa i sin søtanes søvn, fløi døren op med et stort smæld og én kom ind paa knirkende støvler og i blaa klæsklær med blank pynt baade her og der. De kunde skjelne ham rigtig tydelig, for han gik og drev att og fram i solen mellem begge vinduerne.

Han Dannel blev ligbleg og kjærba hende Valborg om at faa komme til væggen; men hun rikked sig ikke som ventendes kunde være, saa dødsens vetskremt hun var; hun holdt plent paa at daane og drog skindfelden over sig, saa der bare blev et bittelidet gløthul.

Men han som gik og drev ledte frem af skabet alt sølvtøiet, de hadde kjøbt det aaret, og satte det paa bordet. Han saa vond ud og hytted bort til sengen og han Dannel, som laa og ba fadervoret. Da alt var fremgravet, gik han bent til sengen og greb han Dannel i høire akslen. Han satte i et skrig, og hun Valborg svimte af. I det samme forsvandt liknelsen og alt stod som før.

Nu først skrifted han Dannel hende Valborg hele tildragelsen med liget og pengene; men om morgenen var det mærke efter greb af fem fingre oppaa skulderen hans.

Seien stimed under land, og de fik andet at tænke paa. For den gangen drev baade kar og kvindfolk med seifisket om sommeren, og hun Valborg og han Dannel var saagodtsom ikke af klærne hele ugen. Iblandt syntes han, det sved og pirked i skulderen; men han vyrded det ikke før lørdagskvelden, han vrængte skjorten af. Men da tænkte han grangivelig, han skulde ha krepert for svie og brænde. Akslen og overarmen var gul og grøn og ophovnet, akkurat som en stoppet pølse, men i mærkerne efter fingrene var gaat hul, og der tyted blodvaag ud. — — —

Søndag morgen reiste Valborg til kirke og maked det saa, at hun i skabet bag alteret fik stjaalet en stump alterlys. Den kogte hun sammen med gudsgræs til grød og la omslag om armen. — Men det var gagnløst. — — —

Nu var det just paa den tid, hun Finn-Berret ajerte som bedst med troldkurene sine inde i Eidsfjorden. Hun skal forresten ha været klogere end baade presten og dokteren, endda slig de hatred og var paa hende støt og stændig. Men Sortlandsdokteren, han reiste til hende og spurte reinspika kolsen hun bar sig ad med at kurere folk, han hadde git op. Saa gik hun med ham op i dalen indunder fjelduren og synte ham alle urterne, hun brugte og maaden hun laged dem paa. Og det skal han ha sagt og sandt er det ogsaa, at han lærte mere af hende Finn-Berret den økta, end han hadde gjort i mange aar i Kjøbenhavn.

Som sagt, var det nogen, som kunde hjælpe i et aparte tilfælde, maatte det være hende. Og han Dannel tog gluntan, farfar din og han Bernhard broren, som kom bort aaret efter paa Finmarken, og rodde ind i Eidsfjorden.

Det var senkvelden, de rakk frem. Gammen laa lige ved fjæren, og de saa, hun var oppe, for døren stod paa gløtt og det røg af ljoren.

Dannel lod gluntan bli i baaden og gik enslig op. Men saa fælen var han aldrig blet, som da han traf hende Finn-Berret, og hun paa staaende flekken spurte, koffer han hadde drygd med at komme. Han vidste da vel, at daumandsgreb var det værste en kunde raake ud for.

Kaldsvedt segned han ned paa bænken indfor døren og ropte: kor i guds navn hun kunde ha greie paa det. Sa som sandt var, at veien var lang og slitsom, og at

han ikke hadde tænkt sig, det var saa braafarligt.

Hun svarte ingenting, sad og smatted paa kridtpiben og kared i glomørjen borte ved gruen.

Han grov frem lidt tobakrusk til hende og hentede brændevinsflasken op af undertrøielommen og fyldte i sølvtomlingen. Hun drak ud i et drag, og han hældte i paa nyt. Men da sad hun længe og glodde i brændevinet, før hun tømte den. Saa sa hun:

«Koffer skuva du han fraa land? Du kund' daa vel begrip, at det var krestelig begravels han vilde ha?»

Det grøssed i Dannel; han la en femdalerseddel paa bordet og bad hende hjælpe enten det nu var saa eller saa.

Det var jordgulv i gammen og ikke synderlig anden lysning end fra ljoren, og han syntes mestendels, hun lignet et spøkels, som hun tasled kring paa komagerne og plukket ihop alle remedierne sine.

Først hugg hun en tollekniv i hvert hjørne. Saa tog hun en tintallerken, hadde tjære og svovl oppaa og dryssed noget af en pose over. Det saa ud som høimodd. Tallerkenen satte hun paa en krakk, klædde Dannel af oventil og la haanden til den syge armen paa bordkanten. Krakken og tallerkenen flytted hun indunder armen og tændte varme paa.

Det spruted og spraked, og det var en stank, saa en kunde gi op baade lever og lunge, men gjennom røgen øined han hende. Hun fór rundt i tull, jeiked og sang, spytted og tvidde og kasted med sand baade høit og lavt. Kuften stod som en skindstakk, og komagerne rørte knapt jordgulvet saa fort gik det; men da hun var færdig hagled svedten af hende, og der valt skum af mundvikerne.

«Han e ikkje a vor tru! Hadde han det vore skuld' eg nok ha greidd han! Bryt det op att te vinters, kan ikkje eg hjelp deg.»

Skorpe hadde alt lagt sig paa saaret, og værken var lindret.

Men henimod juletider brød armen op. Han søgte prest og han søgte dokter; men Paulina hadde vel hørt, at han udpaa vaarparten døde som en elendig Lasarus, saar og sundværket over hele kroppen. – –

Og baade sønnen hans og sønnesønnen hans, far til Paulina, blev i magsveir tæt udfor landet, saa nogen større velsignels har ikke fulgt de pengene. – «Maatte det bære gaa dæg be're, du som e einaste arving tel altsammen, naar mor di feid

ifraa.» –

Torven var nedbrændt, og glørne lyste rødt fra ovnsanden, men stuen laa i mørke. Else reiste sig og tændte lampen. «Der e mangt skjult i naturen,» sa hun og skotted paa Paulina, som sad med haand under hage og stirred ind i glomørjen.

[11]

Hvidt stod fjeldet, skinnende hvidt i snekaaben; den svøbte sig om dets forrevne sider, flømmed ned uren, bredte sig i bølgende folder over stranden lige til fjærens brunblanke tangkant. Forvitrede knauser stak hist og her op af alt det hvide; sorte i skyggen, men mørkt guldrøde, dér de mødte solglansen fra den høie rene himmel.

Men ved stranden seg havet i tunge, langtsusende drag. Steg og sank. – Graablaat svartned det ytterst ude, hvor seil saas ved seil i klar luft, men det lysned jevnt i farven mod land, og rundt smaaholmer og skjær brast baarerne i pludselige skumsprøit, og inderst inde legte de sig med tarevaserne, som vugged og glitred i sjøskorpen.

Krok i krok kringled veien under tjeldet. Snart tvunget tæt ned til vaade fjæren, saa klyvende steilt op uren, saa dumpende ned til næste søk. I bratten og ulændet var den kun en sti for folkefod, men ufremkommelig for alslags kjøredning.

Tre halvgamle kvindfolk strævde afsted; de hadde spændt sig selv for kjælken, og paa den sad broder Tallaksen og hvilte ryg mod sin velfyldte vadsæk. De brede, tobaksgule tænder gliste inde i skjegget, og broder Tallaksens ansigt straalte i et eneste stort smil. For søstrenes kjærlighed gjorde ham saa usigelig godt, og det blev ham en husvalelse at se, hvor de pusted og trak med bøiet ryg og al kroppen i spændtag. Et stort, aabenbart tegn paa, hvad omvendelsen kunde udrette i syndige mennesker, naar den først fik raaderum.

Deres svedte ansigter lo til ham, saa ofte kjælken gled let, og de kunde faa rette de mødige lemmer. Bar det unda, slakked de tauget og fulgte efter kjælken i støle bøks, med flaksende skjorter; men hvergang broder Tallaksen for at stagge farten maatte stritte med sine tykke ben, vrinsked de høit. – Deres fryd, deres

bevægelser overvældede ham ganske, saa han glemte sig og udstødte korte menneskelige knægg, som ga gjenlyd fra hamrene rundt omkring.

Og kjælken gled og gled – –

Broder Tallaksen var paa tur til Krabvaag, og de tre hadde skydset ham saa langt kvindfolk turde færdes paa sjøen i smaabaad; mandshjælp var ikke til at skaffe paa denne aarsenstid, da alle mand rodde fiske. Og *han* fortjente al den beina, de kunde gi, sligt et guds sendebud *han* var!

I samfulde otte dage hadde han slaat sig til ro hos dem inde i fjorden, vandret om fra hus til hus hos den rigeste som hos den fattigste. Lig en af deres egne sad han i deres midte, aad deres mad, drak deres kaffe og bragte trøstens og formanings ord til hver især af de arbeidsslidte mødre, som optat af maden og ungestellet aldrig undte sig tid eller leilighed til at høre et gudsord.

Men broder Tallaksen talte med salvet tunge fra hjerte og til hjerte, og frugten af hans virke udeblev ikke. Om kveldene flokkedes kvinderne til opbyggelse og bøn.

Mest hadde denne aandelige søskendflok tilhold i husmandsstuerne. Lampen hang nypudset under taget, og barneøine titted søvnigblanke fra sengen i kroken eller ned fra loftslugen, hvor de smaa hoder hvidned frem af mørket. – Til langt paa nat lød vidnesbyrd og nye sange, for broder Tallaksen var en sangens mand og kjendte dens magt over sindene. Selv solgte han dem «Evangelii Basun», den alle maatte eie; og mangt et barn sled det aar lidt tyndere hoser og spiste lidt mere tørt brød, forat mor kunde knibe unda til de ekstra udgifter, som altid følger en vækkelse.

Ikke saa, at de penge var bortkastet, de bar renter i form af øget livsmod og rigere tankeliv. Og disse kvinder i den afstængte bygd, hvis prest hver tredje søndag traadte op paa annekskirkens høie prækestol, og kun for de færreste af menighedens lemmer hadde vist sig uden kjole og krave, trængte næring for følelseslivet som andre mennesker. – –

Mændene, de rodde fiske og fôr baade kort og langveis; men kvinderne de var bundet hjemme. Saa det samme, hørte det samme, til de ikke orkede at ta sig videre fore end husets trættende syssel og sulke næsten til i sladder og hegne om aarelangt uvenskabs trivsel.

Paa dem kom derfor broder Tallaksens stærke og selviske forkyndelse til at

virke som en friggjørelse. Han skaked dem op til at huske deres inderste eget og fremmed gjensidig fordragelighed ved at kvæle gamle nag under tilgivelsens fromme pligt. Det var ogsaa mest over dem, som stod paa ens samfundstrin med ham selv, at han øved nogen varig indflydelse. For de bedre stillede strak han ligesom ikke til; rev dem nok med i øieblikket, men tabte ved paagaahed, det han først hadde vundet, og det voldte ham ofte ve og kvide og la ham bitre ord i munden mod dem, han ikke naadde. – Overbevist var han om sin kaldelse fra vorherre til at bringe syndere til omvendelse, saa modstand og uvilje for ham syntes en dødssynd, en bevidst stampen mod aandens dragelse, der blot kunde føre over i det, hvorfra ingen redning gaves.

*

Det hadde været aparte godt fiske. I fjæren hadde oljeklædte mænd travelt med fangsten, gjorde til, spærred og hængte paa hjeld – vassed mellem stenene i sneen krumbøiet under byrden af nyfisket, glinsende torsk. – Og smaabaadene skjød til og fra mellem storbaadene, som søkkladde duved for svag dønning.

Det suste af stemmer stø og stø imellem, det ljomed af rop og rullende mandslatter blandet med visestumper, jentehvin og barneskraal. Fugl svam langs land, og i flomaalet beited creaturene i tang, tare og fiskeslo.

Rundt kjøbefartøiet, som hadde forankret kloss udfor Iversen-bryggen, laa en krins af baade og hev fisk op paa dækket, hvor opkjøberen stod og tog tallet. Det skorted ikke ham paa last i kontant kjøb til dagens høieste pris, og fiskerne likte at faa en skilling mellem hænderne. Men fra det indre af bryggen holdt Iversen godt udlig med baadkrinsen og mærked sig sælgerne. Omsonst skulde de, fan pine, ikke drive den trafiken midt for næsen paa ham.

Og dønnen fra livet og travelheden slog mod fjeldet og blev den første hilsen til broder Tallaksen, da han hed og forpustet – efter den sidste knækken opover – sammen med kvinderne stansed paa bergakslen og saa udover været. Han suged og veired i lange drag og bredte armene ud mod menneskenes mylder ved randen af det store blaa hav.

Alligevel blev turen til Krabvaag en stor skuffelse for broder Tallaksen. Nypudsen var strøgen af ham, og under arbeidet og travelheden saa folk sig liden eller ingen anledning til at gaa paa møder. Mørketidens uhygge hadde sluppet sit greb i sindene, og hvad vorherre og sjælen angik, saa var den barskeste aarstid

omme og opgjøret dem imellem udsat til det hævde sig bedre. Det voldte bryderi og omkalfatring paa mer end en baug at ta fat paa saant under gjæveste fisket.

Men ikke vilde de, at «prækaren» skulde gjøre turen plent gagnløst, derfor fik de istand en liden ofring til ham, og der kom ind godt og vel femti kroner; desuden trak et par baadlag brug for ham – mærked af for hans part hundred angler line i to sæt. – Han takked varmt i taarevaad rørelse, men inderst inde kjendte han sig tilovers, og det gnog værre end han vilde staa ved for sig selv engang. –

Per-Nilsa Karen saa hans traurighed, stelte godt om ham paa alle maader og holdt tidt og jevnt dækket bord for de faa troende, som endnu hang ved ham. – Men Paulina drog sig unda, gjorde sig ærend baade hid og did og var mestedelen af dagen i fjøset, hvor hun fjælged dyrene dobbelt godt – for at ha noget at være optat med. At bli alene med broder Tallaksen var hun livende ræd for, saa som hun følte sig overbevist om, at han skjønnte, hvordan det var fat med hende, og bare ventede et høve at sige hende det og faa hende udstødt af de troendes søskendkreds. – Det var løn som forskyldt; men herre Jesus, hvor skrækken for det gjorde ondt. Og hun gik og var bitter mod Jon, som hadde ført hende opi ulykken og taalte knappest se ham for øinene, end si være snil og venlig mod ham.

Tidlig i den graaskumre aprilnat skulde broder Tallaksen drage videre med dampskibet. Tøiet var alt ført ombord i postbaaden paa vaagen og billet løst hos Iversen. Nu sad han from og velvillig stemt efter afskedsrømmegrøden og prated med Per-Nilsa Karen, som var hjertens bedrøvet over at skilles fra ham, og over at Paulina ikke var til at bli klog paa, siden hun begyndte at være sammen med Øra-Jon. – Gud skulde vide, det var ikke af hoffærdighed, hun satte sig imod giftermaal mellem de to, skjønt slægten hidindtils hadde holdt sig ren for finneblod, og det just ikke var nogen sødmelk for hende, som mor var, at gaa med paa denslags ufysligt familjeskab. Men det var Paulinas fortabelse, hun mest frygted. For Øra-Jon var som gud og hvermand kunde føle et djævelens redskab: Altid bar han bespottelige ord i munden om hvad gud og hans var, og gjorde apespel med hende og de øvrige herrens smaa, som vilde leve livet til frelserens ære og forherligelse, vandre efter ordet og sky ondskabens og syndens vederstyggelighed. – Ja saavidt hadde Øra-Jon drevet det, at han hadde narret drengen hendes – som aldrig vilde ha fundet paa sligt af sig selv – til at ægne

raaddent agn paa den linestumpen, de trak for broder Tallaksen. Bagefter skrød han af det og sa, at nu kunne alle og enhver begribe, at vorherre ikke vilde være med paa den ofringen, ellers hadde han vel laget det slig at torsken hadde bidt paa. – Folk flirte og gav ham medhold; men hun var harm og lei og kunde gjerne graate blod over fordærvelsen, saa udspekulert var det.

De sad længe og prated sammen, og enden blev, at Øra-Jon aldrig burde faa Paulina til ægte. Da var det bedre, om galt skulde hænde, at hun blev hos moren med barnet eller reiste til Amerika. – Hendes sjæl gjaldt det /fremforalt at frelse. Moren kunde hjælpe hende, og ta sin tunge del af skammen, fordi hun ikke hadde øvet sin pligt og vogtet hende.

Paulina tusled ind mens de sad dér. – Hun var træt og saar. Jon hadde saavidt tittet indom fjøset, men hun hadde været ækkel og bedt ham gaa, før nogen fik øie paa ham; det han ogsaa gjorde, men i sinne forpligted han sig paa ikke tiere at sætte sin fod der. Han var ikke noget nar, hverken for hende eller for den skinhellige moren hendes.

Hun kjendte, det var hende, de hadde fat i, og vilde gaa, men broder Tallaksen pegte paa stolen ved siden af sig: «Kom hid og sæt dig, søster,» ba han med blid røst. Hun mumled noget om en bømme, hun nødvendigvis maatte hente. Men han listed varlig sin haand ned i hendes, klemte fast med fede fingre og halte hende borttil vinduet. Hun sled sig løs i trods, glaamte ham ind i ansigtet og skreg: «E æg et djævelens barn, e æg det før mæg sjøl! *Dokker* træng ikkje ha nokken omsorg!»

Hun stod i fuldt lys, storøiet og stiv og stolt, det syded i hende af had mod moren og mod ham, som var i ledtog. Men broder Tallaksen tog atter fast tag om hendes arm og vented klogelig, som fiskeren bier paa, at fisken skal mase sig træt, til den værste trods var over, og læberne begyndte at bævre. Saa lød det salvesfuldt: «Bekjend alt for din moder, hun har baaret dig under brystet og stridt mangan haard kamp for din skyld.»

Per-Nilsa Karen sukked høilydt og fældte taarer; Paulina stod fremdeles rank med blanke øine.

Han talte igjen: «Du var min førstegrøde i dette syndens og lastens Sodoma. Med fryd i hjertet leded jeg dig frem for gud, og han annammede dig. Og jeg elsker dig, søster, hvad du end kan have forbrudt, og gud elsker dig. Han elsker

det fortabte, jeg gjør det ogsaa,» og han bredte favnende armene ud.

Da silred en kold taare nedad kinden, og hun vendte sig fra ham.

Han retted sig op i myndig værdighed. «Saa faar du vælge mellem din forstokkelse og mig! Jeg ryster støvet af mine fødder og kræver din moder til vidne paa, at jeg har virket det jeg kunde for din frelse. Men mit hjerte bløder for dig, thi jeg ved, at herrens forbandelse vil følge dine veie – – – –»

Han lod som han vilde ta hatten; hun blev det vår, og med ett syntes hun, at hun ikke *kunde* skilles fra ham og fra gud. Heller alt andet og hun kasted sig for morens fødder.

Der gled et blegt glimt af et smil over Per-Nilsa Karens ansigt, og hun bøied sig nedtil Paulina, mens broder Tallaksen snød sig og tørked øinene.

Og hun bekjendte, uden undskyldning, og uden forklaring, og hun tigged om morens tilgivelse. Hun reiste sig, sænkede hodet og ventede paa svar.

«Æg kan tilgi dæg, Paulina, at du har ført skam over mæg, æg skal bær det som en guds tilskikkelse aa ta imot horungen din. Men Øra-Jon vil æ' ikkje sjaa indom mine døre, med han maa det vær slut.»

«Mor!» skreg hun.

«Det ska vær slut!» Stemmen blev haardere, «han e djævelens redskab og ender ikkje, før han faar gjort dæg tel det samme. Men det sej æg dæg, at saa længe mi' rauv sett paa Raen, ska *han* ikkje sætt sine føtter her! Nu veit du det!»

«Æg kan ikkje. – Mor, la mæg faa han!» gnaalte hun barnslig.

Broder Tallaksen tog tilorde og ga moren medhold i alt: For sin saligheds skyld maatte hun forsage kjødets begjær og bryde med Øra-Jon. Gud vilde dette offer af hende – – –

Hun tag og ba; han var urokkelig. Mødte hvert af hendes ord med ti af den hellige skrift og slog hendes matte indvendinger til jorden, indtil hun dødstræt ga efter og skrev det, han sa fore:

Hr. Jon Jonsen

Føggeltaen.

Jeg vil skrive til dig og sige dig, at alt maa være forbi mellem os. Herren tvinger mig til at sky ondskabens hær, og min evige salighed kræver dette offer.

Ærbødigst

Paulina Persdatter.

Moren tog brevet og gik ud. Paulina blev siddende i ørske og tygge paa penneskaffet, reiste sig braatt og bønfuldt broder Tallaksen om at faa bli med ham.

Han klapped hende paa haaret og lod haanden dvæle ved hendes bløde varme hals.

Hun ba ham med rædde blik. Bare væk herfra – langt, langt væk. – Did ingen hadde rede paa én – og ingen gjorde nar – –

Han klapped og strøg, strøg og klapped. – Her hadde hun syndet, og her skulde hun reises af sit dybe fald. Blandt disse herrens smaa, hun hadde været et forargelsens eksempel, skulde hun omsider staa som en bodfærdig Magdalena. Broder Tallaksen kunde ikke forsvare for sin herre og gud at tage hende med sig nu – siden engang. – – Hun graat, og han tog hende ind til sig og trøsted med grødet mæle. *Ham* kunde hun altid forlade sig paa, han elsked hende inderlig i herren.

Moren rykked i klinken, han slap og formante hende med høitidelig stemme at mande sig op og smilte et «Gud ske tak» mod Per-Nilsa Karen. Men Paulina vakled op loftstrappen og kasted sig fuldt klædt paa sengen og laa stille og tom og ventet paa at faa sove.

[12]

Det gjaldt at naa frem, før folk kvæded sig. Derfor tog Øra-Jon snarveien over fjeldet, endda den baade var bratt og ulændt med hamrer og ur til alle kanter, saa gled én paa foden, bar det løst, og én var færdig.

Denne turen var ellers kommet helt uventendes paa ham. En mand inde fra fjorden bar bud, at nogen derfra agted sig paa Finmarksfiske, og Jon vilde tinge sig ind, ifald baadlaget ikke alt var skipet. – Ikke vilde han gaa nar længer for Rakjærringen og datteren hendes! Det skulde være svoret.

Mod kvelden frøs skaren, og han hugg sig møisommelig fodfæste i det skraa hæld, hvor gamle, isblanke skispor og mærker efter barlæst syntte veifaret. Men det blev vel mere fremkommeligt paa sørsiden langs fjeldkammen, der solen stegte hele dagen, saa han fik trøste sig til at holde paa, om det saa stygt ud.

Han retted den tunge, tætvoxne kroppen og tørked svedten med sin glorøde lommedug. – – Jamen hadde den svine rangelen tat paa! Brændevinet var seigt til at hænge i; han spytted tørt, tog en ny skraa og krabbed videre.

Nu skulde det bli alvor af reisen, med det andet fik det skure, som det kunde. Mand i stedet for sig hadde han skaffet og solgt vinterlotten sin for en slik og ingenting til Iversen – men skidt i det! Der gaes altid penge i karsk mands næve. Til Finmarken først og derfra paa Ishavet og siden længer ud. – Vanke her til skumpelskud for gud og hvermand maatte fanden orke.

Drukket hadde han, kranglet og slaat sig vrang i flere døgn; men kunde en vente bedre efter en slig forharmelig medfart. I fylla hadde han stimet op til Raen for at kræve Paulina til regnskab – snakke alvorsamt med hende tilgagns. – – – Hadde ikke truffet hende, men moren, som sa, hun var reist bort. Bare det skjæreste opspind af Per-Nilsa Karen, det skjøjnte han paa flekken; men sandheden hadde han da faat levert hende midt i fjæset, og den saa god og grundig, at hun aldrig hadde hørt den saa reinspika før.

Han gled og hugg fast gennem ishaarde skareskorpen med tollekniven, han bar i næven. Saa pokkers glat, det var blet. Men nu var han ogsaa straks oppe.

At hun Paulina kunde vise ham den svig! sved det inde i ham. Heller hadde han trodd at himlens stjerner kunde dætte end paa falskhed i hendesbryst. – – – Tænkte hun det var gaarden, han lusked efter? Den kunde én vel faa maken til.

Han krydsed over den sidste skavl i lien. Foran ham skinte fjeldsiden med sne til øverst og ingen nakne flekker, som han hadde tænkt sig. Bare styrtende skraaning af blanke skaren, til det endte i stup og ur over gaardene ved fjorden.

Stort graaned havet, saa langt synet rakk, og i gungrende døn lød hid op sjøens jevnt stødvise slag mod fjeldfoden. Han satte sig. Luften kjendtes let og sval, det var høit til himmels, og de enkelte stjerner blinked fattigslig blege i afdagningen.

Nei, bedst at ta fat, her kunde han ikke bli sittendes, blev mistrøstig og kuldsen af det. – – – Og krumbøiet klorte han sig vei med tollekniv og støvlehæl, til svedten paany silte af ham.

Stemmer fra gaardene nedenunder og aaretag fra fjorden klang lydt op til ham, og han kjendte selskab i det, for det tog paa at bli studsligt.

En liden stenknaus stak op, og han hvilte og pusted ud til næste tørt, reiste sig

og maalte afstanden og sigted efter bedste retningen. Greidde han det stykket, var han fri og frelst. Men stygbratt var fjeldsiden. Saa bratt, at han næsten ikke kunde skjønne, hvor han skulde finde fæste, og under var svarte stupet. — — — — Det sitred af træthed i knæhaserne, og han satte sig igjen. Det lakked kanske til hans sidste stund ikveld. Engang skulde saa det ske, men gjerne vilde han ha truffet Paulina forinden. Vilde bare ha sagt hende, at han ikke var ond paa hende, han forstod alligevel godt, at de hadde âpet og plaget hende, stakkar, med al den gudsfrygten sin, til de hadde tullet hende rundt.

Og nogen engel hadde han slettes ikke været mod hende i det sidste, hadde plaget hende de mangfoldige gange han ogsaa. — — — Kunde saa gladelig ha føiet hende i at bli afholdsmand og beslutte med brændevinet, som hun hadde bedt og gnaalt om. — — — — Kunde gjerne ha troppet afsted paa møde for den sags skyld — aaja. — — — —

Han tog en appelsin op af trøielommen, skrælled og slap skallet paa skaren. Det akte svirrende væk mod husene, han skimted som digre graasten, fjeldet hadde slængt fra sig paa stranden.

Maatte vorherre annamme sjælen, sukked han stilt, mens han suged appelsinen. Hvad hadde han ellers skabt ham for? Livet hernede var saavist ikke større at takke for.

En gulblank stribe af dag lyste endnu i vest, han stirred mod den, og udlængslen vakte dødshad i ham.

Neigu, om han ga sig over! Kunde ha meget ulevet endnu. — —

Som et krumbøiet dyr klorte han sig videre bort over sneen. De sammenbidte tænder hvidned mellem halvaabne læber, pusten hvisled i korte, hæse, hede aandedrag. Tollekniven hugg og bored, skrabende ledte hæljernene feste i knivshullene. Engang traadt møst og saa — — — — Men han gjorde det ikke, krabbed rolig og koldsindig, til stupet var klaret, og lien laa i tryk bakke fremover til gaardene inderst i fjorden. Men da glap spændingen, og han rused udover.

[13]

Stille tassed Finn-Marja om paa komagerne; hun maatte ikke vække brorsønnen, som laa paa sengen. Opskrabet og blodstrimet paa hænder og i

ansigt var han kommet til hende, just som hun stelte smalebeistene i gammedøren og ga dem kveldvoningen. Han hadde bedt om indsmætt natten over, for han orked sig ikke længer den dagen, sa han.

Ikke skjønnte hun, hvad der gik af glunten; hele kvelden fremefter sad han uden maal og mæle, hverken ord eller ei var det i ham. Ikke brødkrummen hadde han smagt, snaueste svarte kaffeskvætten var alt det, han hadde baaret indom tænderne. Men da hun skifted salvekluden paa kindet hans, hadde han bedt tak saa mygt og vakkert som en jente.

Hun grov efter knustør torv og kveikte op i gruens sure ildmørje og hængte kaffekjedlen i skjærringen for at lunke paa grudden, mens hun fjælged plaggene hans. Buksen var flæret over høire laaret og knap og stykke slidt ud for sælerne, og stort likere var det ikke med trøien heller. Det blev arbeide udover natten at bøte alt det sammen for hende, saa fingerskjælv og dimmen paa synet som hun var.

Ikveld var nok faster god at ty til – ellers hadde ikke Øra-Jon ofte traakket hendes dørstok. Til det holdt han sig for storstændig og kry. – Var nok blet oplært til det af den gromme moren sin, som knappest vedkjendte sig mandsslægten – spøikkelset hun var. – Jussom bumandsblodet skulde være gjævere end finneblod. – – – Tvi! De svarte øine gnistred i flammeskjæret, og det rynkede, indtørkede ansigt fortrak sig haansk.

En kronesrul trilled fra bukselommen henover jordgulvet. Fort fanged hun den og skotted bortpaa sengen. Øra-Jon laa snudd mod væggen og pusted tungt. Sov han? Vart stiltred hun bortaat. – Han sov, det var ikke til at ta feil af, og snøgt jafsed hun en stump myg, saftig tobak og putted rullen ned i bukselommen igjen. – –

Saagodtsom hele fjerdingen her hadde finnen raadd over og endnu syntes toft efter husvonet snartsagt i hver bugt og vik. Slægt efter slægt hadde de hat sit i fred, til bumanden – fan brænd' ham! – kom og rante til sig jordteigene og gjorde finnen til husmandstræl i udmarken. Tvi! – Tvi! – Røverpak og fantepak. – – –

De dirrende hænder roted inde i kroken og vendte paa en gammel stakk for at finde en høvelig bot til at sætte under flæren i buksen; kjæverne gumled og gumled, mens siklet sived brunt og tykt ud mundvikerne.

Med de mangfoldigste kneb og underfundigheder havde jordeierne villet lokke bygsselflekken fra hende, da manden hendes, han salig Even Paal Paalsa slukned. Hun var ikke brevsynt. – Det vesle hun lærte af gammelklokkeren under «massionen» var længst glidd af minde. – Men hos fut og skriver hadde hun været med bygselbrevet og spurt sig fore, og «han far sjøl» hadde hjulpet hende.

For ingen ting hadde han ikke brydd sig – det skulde ikke sies hende paa! En smeldfed buk hadde hun leiet til prestegaarden og git ham til sommersteg. «Sjøl» var ikke heime, men frua tog imod gaven med stor tak og bød hende ind paa kaffe i fineste storstuen.

«Aa!» – Øra-Jon sad opreist i sengen, dyvaad af svedte og fegted med armene.

Fasteren kasted buksen og tassed bortaat sengen.

«Ka i guds namn gaar det a dæg, glunt?»

«Æg drømt, æg fór udfor fjeldet.» Han sopte svedten af panden og hev sig tungt ned.

Hun bredte skindfælden over ham og smaaskjendte:

Gal mands færa aa lægg' paa fjeld i skare og frost. – Kunn' ha vore i smadder heile store, staute glunten.

«Det va til fred» – bed han fra sig. Ingen sakned *ham*. – Men neigu' om Per-Nilsa Karen fik den glea den gaangen. – –

«Ka ha du aa gjær me ho Per-Nilsa Karen?» Finn-Marja bøied sig nyfigen tæt over ham. Det tvang ham til at se op, og Øra-Jon saa hende, tufsen og ufyselig, med tobakssiklet i mundvikerne. Men grangivelig lig far hans, slig han husked ham fra den tiden, han steg paa alderen.

«Dæ va 'kje naakke.» Han snudde paa sig og lukked øinene.

Grudden kogte over, og hun tassed til gruen og letted kjedlen af. – Han laa lysvaagen og mindtes barndommen og forældrene. Ikke at undres over at moren, straks veiret mildned, la sig i ovnskroken paa en sækkefille heller end i sengen hos faren.

Han skotted efter fasteren. Finn-Marja sad paa krakken med begge ben paa gruestenen og pjuttred og finsked. Han skjønte ikke et muk; men hun maatte være sint, for alt i et rev hun sig op i haartjafserne og spytted i varmen og

gumled, spytted og gumled og rokked overkroppen i takt med finskingen.

Ufysligheden kvalmed ham, alligevel magted han ikke ta øinene fra hende.

Han vilde bort – vilde langt bort – did ikke en eneste kjendte ham og slog ham i ørene med farsslægten – – – Amerika. – – Der fik han gjælde for den, han selv var. – – – Kanske Paulina besinded sig og kom efter. – – – Kanske – – –

[14]

Omkring holmer og øer, rundt næs og vaag myldred det af fugl, som hadde brøited sig vei gjennom snekave og storm til sin hjemstavn. Maasens flokker skinte i solen; hver tør og bar flek valgte de for sig, men ikke ofred de stor møie paa at feste bo, og de fandt stunder til at seile paa duvende vinger vidt indover land som paa togt efter nye opdagelser.

I sund og bugt rodde erfugl i hundredvis; samlet ség de paa det grønklare, solblanke vand, mens fugleskygger dansed henover hvidnende sandbund. Steggerne sløss, og hunner fulgte kjælent de seirende.

Parvis råk teiste, alke og lunne, og ænder og graagaas lokked og snadred med høi røst paa fart ind fjorden til lunere rugeplads.

Langt ude sad skarvene som skakke kors mod gylden himmel, der de holdt til paa sleipe, sjøvaskede skjær og strakte hals og basked med korte, svarte vinger.

Men i de aller luneste bugter, hvor fjærplyten tripped i tangen, og kjeldefar og kjeldemor sad tænksomt paa strandens høie sten, svam havella. Den kom i mai, var bare nogen faa uger under land og forsvandt. Om dagene mærked man lidet til den, men i sene kvelder, naar fugleskaren træt af dagens leg og strid ség langs land med hodet under vingen, tog den til at synge, snart blødt og elskovsvarmt, snart saart og længselsvildt, saa det var som om al den lyse, solfyldte nat fik mæle gjennom den lille graabrune fugls sang.

Og dage gled – ægg lyste spraglet paa sanden og mellem tuernes spirende græs. Fugleunger titted frem af reder. Duft af groe og bristende knop fyldte luftdraget.

Stort og stille aanded havet mod land. Baaren strøg sagte om fjeldets sprængte, forrevne fod, skylled holmers glatte svaberg, tised og tusled i

fjæretang og i tareskogens slanke blade og smøg i lange vugg ind dybe kløfter og blev suget ud igjen og kviskred og rasled i rullesten og skarpe skjæl. – Og sjøen speilte naken bergside og grønklædt li, speilte fugl i jagende flugt og drømmende ro og himlens lyslette, guldbræmmede vaarskyer.

*

Hed stegte solen ind skaret i sør og tørked vaarsøle og aurdiger, saa gangstien gjennom Krabvaag blev fremkommelig, ellers var den slem at ferdes høst og vaar, mens alt undasiget fra fjeldet flød som værst.

Udfør stuedørene dampet affaldsdyngerne, og ramm stank fra tranbrændingen ved Iversen-bryggen vifted did vinden blaaste og var mestendels ikke til at greie for én, som ikke var vant til den.

Storegg-fisket efter kveiten og seidrotten var i fuld gang, og godslig og fornøiet trasked Iversen den vesle veistubben mellem sjøhusene og hovedbygningen, som hvidmalt og velstelt raged op nederst i uren. Stundom stansed han og saa udover efter baadene, og i tanken takserte han fangsten. – Det monned utrolig, siden han blev kvit den dævels opkjøberen, som forankred sig kloss indpaa bryggen og bød op fisken. – Og marked for hver kveitevog og sei hadde Iversen hos russen, som laa med stort fartøi og salted ikke mange milene borte.

Snydt ham hadde fiskerne under vinterfangsten, snydt ham i fiskhenting, kloret til sig og stukket væk alt, de kom over. Men hadde *de* nappet ham i raven, saa kneb *han* dem i ræklingen, nu han raadde grunden alene – –

Og den daglige smaahandel, den trak. Ikke sparte kjærringerne sig for det som godt smagte, naar mændene tjente og krediten var der: flesk, finbrød og sirupskage til hverdags, hvor de før brugte hjemmebagt grovbrød til helgdagskost. Gjerne for ham – ungerne trivdes af det og blev runde og røde af god mad og sol. Det var rent dagsmon at se paa dem fra kveld til kveld, der de stod paa rad og titted mellem sprinklerne paa blomsterne i den haveflekken, konen hans hadde puslet istand mellem stenene foran vinduerne i røstet.

Ja de ungerne, de krydde frem med vaaren og roted og hujed allesteds. I nyken kløv de efter fugl og ægg, paa vaagen rumled de med baadene, nede i fjæren grov og spelte de sig med skjæl og tangspræl og andet kryp og kræk i dammer og pytter. Eller ogsaa var de oppe under fjeldhamrene sammen med

smaalam og killinger og kosed sig i de solvarme kroker med dukkestas og kokerasie, saa han mangen gang trodde, de skulde svi af hele været. Men skjende paa dem var han ikke kar for, latteren og skraalet gjorde ham let om hjerte, og desuden var vist ikke kvindfolkene langt af veien, for de sad vel under en lun hammer de med, og solstegte sig med de mindste barna, og da holdt de sikkert øie med yngelen sin selv. – – –

Paulina var lidet ude i vaarsolen. Skamfuld holdt hun sig indendørs fra kamerater og kjendsfolk, for om de intet sa, mærked hun godt stemmernes skiften og blikkenes streif, naar hun uforvarende raakte paa nogen. – –

Det var lydt og tomt omkring hende. Øra-Jon hadde reist sin vei uden saa meget som et ord til afsked. Men skylden for det var hendes egen, og for sent angred hun, at hun ikke hadde sagt ham alt, som det virkelig var tilgaat, inden de skiltes.

At hun lod sig forfjamse den natten af moren og lægprædikanten, saa de fik hende til at skrive opslagsbrevet til Jon! – – Desmere hun tænkte over det, jo værre blev det at begribe. – La sig indbilde, at saant var guds vilje og gaa hen og handle troløst mod sin hjertensven i den stilling hun var. – – – Hun blev kold, straks minderne vaagned, endda det sved i bringen.

Men det var moren, hun hadde at takke for den skjænken – moren, som støt vilde ha sin vilje frem og ikke æstimerte nogen andens. Aa, hun haded hende for al hendes selvraadige ondskab! Hun kunde gaa der og hænge med hodet og se begrædelig ud og sipe over datterens skam, saa saare en gaardskjærring stak næsen indom kjøkkenet. Paulina flirte af den sorgen, mens graaten og harmen var nær ved at kvæle hende.

Folk skulde vide, hvordan moren fór med hende, naar de var to ene. Hun bar blaa og gule flekker baade her og der paa kroppen efter slagene, som da vanked, og ikke turde hun ta til modværge heller, for det var jo moren som dængte, og saa var det den krampen hendes. – – –

Men orke at leve i hus med hende efter alt, som var hændt, kunde hun ikke, og ofte hadde hun tænkt paa at forkorte livet. Stridest var det den dagen, Jon reiste for alvor, og hun fra vinduet saa baaden med eiendelene hans svinge om Nausthaugen – endnu syntes mærkerne efter tænderne i sprossen, fra hun bed til, forat hun ikke skulde skrike, saa moren hørte det. Den fryden undte hun

hende ikke.

Paa øverste hylden i hjørneskabet var en flaske med karbolsyre fra den gangen, drengen gik med værkefinger; den flasken lurte hun med sig paa laaven og krøb bag høistaalet. Lyset trængte ind i strimer mellem sprækkerne i bordklædningen, og syren blinkede i glasset – bare lidt mod saa var pinslen slut. – Hun løsnede paa korken, den sad fast, saa hun maatte pirke den op med en haarnaal. Husked paa gud, mens hun holdt paa med det, og begyndte at be til ham. – Han maatte være hendes sjæl en naadig dommer og ikke sende hende til helvedes pine, naar hun slog op øinene i evigheden. Hun sad med ansigtet tæt ind til høet og hænderne fast krøget om flasken og ba længe og inderlig. Bagefter tænkte hun paa faren, og at hun snart skulde træffes med ham. Han var hende altid nær i den sidste tid, og i søvnløse nætter klaged hun for ham sin ve og kvide.

Saa henført var hun, at flasken gled hende ud af haanden uden at hun sansede det, førend syren randt nedover kjolen og gulvet.

Da skreg hun kort, og vred sig i ynk, til graaten kom og skaffede lise og lettelse. – –

Og saa var der hændt hende noget. – En svag pikken – en hed strøm af fryd, som jog gennem al hendes krop – – barnet havde faat liv. – – –

Men saa ofte hun senere mærkede det, kom haabløsheden og kværked glæden. Det var lausingsunge, det hun bar under hjertet. Intet hjem havde hun at by den – ingen far til værn for den og hende. – Ham havde hun skikket fra sig, fordi hun hørte mer efter andre, end efter sit eget sind. – – –

[15]

Paulina havde fulgt gudmøren til kirken og var blet hos hende resten af dagen, for hun kvidde sig for at komme hjem, saa længe moren var vaagen.

Om morgenen havde Per-Nilsa Karen ligget med bønnebogen mellem hænderne og skjeldt paa datteren, fordi hun gjorde sig istand til kirkefærd. Vise sig i den tilstand, hun var, for kjendinger og skyldfolk – hun maatte være rent finnforgjort – fik ialfald tænke lidt paa hende, som led uforskyldt. Paulina svarte ikke stort, tog jakken og tørklædet og gik til gudmøren uden at ha smagt en madbid, saa sulten hun var. Ikke vilde hun si til moren, at det var farens grav hun

længted efter, og at hun hadde bundet krans og blomsterdusk af de fineste lyngblomster til at pynte den med. Uvist om nogen husked paa graven efter hendes dage. – – –

Hun sad sammen med gudmoren i bagskotten paa Lars-Johan baaden og hørte paa latteren og sangstumperne fra kirkefolket i de fuldlastede baade, som jevnside rodde ind fjorden i den stille, disige morgen – søndagsklædte mænd i hvide skjorteærmer ved aarerne, pyntede kvinder og barn i bagskott og stavn.

Alt virked høitidelig paa hende, som hadde været saa længe indestængt: Solgløtt gjennem dis-sløret, plask af taktfaste aarer, erfugl med ungeflokken efter sig paa svam inde ved landet, hvor holmer og fjeldnuter stod opned i havspeilet, og inderst inde paa fjordpollens flade strand var kirken; hvidmalt og med høit taarn viste den vei og hilste de kommende baader med klokkeklang, som øget af fjeldhamrenes ekko bares langt udover.

Latter og sang tysned, aareslagene blev varere; sindene grebes af søndagsstemning.

Krabvaagingerne var sent ude. Men Paulina ga sig ligevel god tid nede ved nøstet, hvor folket flidde og fjælged sig inden de gik til mødes med den øvrige almue, som lig sorte baand vandt sig efter veiene og nøstedes ihop paa kirkebakken. Hun hadde ingen hast, vilde helst slippe at hilse paa dem, hun kjendte.

Messen var alt begyndt, da hun naadde frem, og hun satte sig paa græsbakken ovenfor kirken. Der var folketomt, og hun stilled kurven med blomsterne fra sig, mens hun løsned kjolelivet under bringen. Et lidet stykke fra gik en svart kalv og gnog græs, og en liden graablaa killingskryp skvatt bortved kirketrappen, hvergang en efternøler smøg ind ad døren.

Hun kunde den salmen, de nu sang – hadde lært den for presten og gjentog hviskende ordene, til den var slut; saa tog hun kurven og gik nedover bakken mod kirkegaarden. Bedst var det ikke at træffe nogen. – – –

Der var vakkert nede paa odden! Fredfuldt laa kirkegaarden med de skjæve kors i den stille dag; ikke en krusning over fjordens graablanke flade, ikke det mindste vindpust, saa græsstraet rørtes engang. Langs odden stod baader i rad trukket op paa den bløde, hvide sand, og i bakken var husene, dér Jon var født og opvokset. Det røg af piben, og smaabarn legte sig paa dørhellen. Gjerne skulde

hun ha bodd og bygget her sammen med ham. – –

Farens grav var sunket og vanstelt; korset, hun engang havde kilet fast med nogen stensplinter, var blaast overende ned i en dusk renfan, hun hadde plantet, og som nu hadde spredt sig over hele tuen. Hun reiste korset og hængte kransen paa, men blomsterdusken stak hun ind mellem renfanen – der var den ham nærmere. Saa huked hun sig ned og lukked øinene og la hodet indtil graven. – –
–

«Æg skuld gjerna bli her baade nat og dag,» sa hun træt, da Lars-Johan Else kom for at hente hende.

«Om dagen ja, daa kan du gjern være her, men om natta maa ingen forstørre de dødes fred. – Daa e det deres tid, Paulina; ud af gravene kjem de og vandrer om liksom en af os.» Else kjemmed renfanen med fingrene og brød et lidet blad og tulled det ind i lommedugen. «Mor mi fortælt mæg om ei jente, som gik paa kjergaarden midt paa natta og ropte paa kjæresten sin. Men den leiken kosta ho baade vet og forstand.»

Indskriften paa korset var nærpaa udvasket af vind og væde, men de to ved graven kjendte den, og med andagt læste Lars-Johan Else:

«Herunder hviler det jordiske Støv af velagtede Gaardmand Per Martines Nilsen. Født 16 juni 18.., død 22 oktober 18..

Fred med dit Støv, velsignet være dit Minde. Med Abraham, Isak og Jakob er du Gjæst ved Herrens Bord i evig Frydefest.»

«Herre gud, æg minds godt, at æg laga det værset.» – Hun ba endda han Lars-Johan male det med den bedste malingen, han aatte. Han var beklemmt om hjerte, stakkar, for salig afdøde var hans trofasteste ungdomsven. Men nu var det gaat ud ligevel. – Hun strøg sig med haandbagen over øinene og saa ned paa Paulina, som pusled med blomsterne.

«Han som her ligg var en velsigna sjæl og god aa komme ud af det med. Heller lei han uret, end han øvde overlaster mod nokken. Du møst mykje du stakkar, daa han sløktes.» – Men nu maatte de forte sig til baaden, hun kjendte paa sig, at han Lars-Johan vented, og da var han ikke naadig. –

Hele hjemturen var Lars-Johan Else svært faamælt og lod til at være optat med noget indvortes. Og da Paulina sa godnat, bad gudmoren hende stanse, til han Lars-Johan var gaat op paa loftet og de var alene i stuen.

«Æg har digta ei vise tel dæg, og nu ska æg skriv den op, saa kan du gjømm den tel en amindels om idag,» sa Else og tog frem brevmappen af den øverste kommodeskuffen og fandt et roset ark med tunger rundt om. Hodet dubbed i takt med ordene, mens hun skrev, og brillerne gled frem paa næsetippen. Indimellem stansed hun og gjentog enkelte strofer halvhøit.

Der drypped en blækklat nederst paa første side, hun skrabad den omhyggelig ud og strødde sand over det skrevne, før hun snudde arket.

Paulina sad i gyngestolen og vented. Det hadde været en velsignet dag for hende – saa godt at faa komme ud blandt folk og føle Vorherres friske luft om sig.

Paa væggen midt mod hang billedet af den gode hyrde, og under stod: «Røgt mine lam.» – Hun skulde ha gaat ind i kirken og hørt paa presten – – Uvist om hun satte sine ben der mere. – – – –

«Hør her!» Lars-Johan Else skjøv brillerne op paa panden og læste:

«Lille tue aabne du dig
– du som har gjemt min faders lig –
ak, jeg er saa træt af verden!
Igjennem dækket jeg skuer ned,
men øiet er brusten og kinden bleg
og aanden er ei mere paa jorden.

Elskede fader, gid høre du kund',
om blot for en ganske liden stund,
jeg vilde dig klage min smerte.
Paa jorden alle nu hader mig,
jeg haver ingen, der ligesom dig
kan trykke mig ind til sit hjerte.

Jeg har kun én plet jeg tør kalde min,
elskede far, det er graven din,
did gaar jeg saa tryg med min smerte.
Giv plads i din grav, ved din elskede barm

for dit barn, som falden, dødstræt og arm,
tigger om fred ved dit hjerte.

Ende.» –

«Der har du den, og nu maa æg op og lægg mæg, hellers bli han Lars-Johan rasendes, før æ' vækk han.»

Paulina tog sangen, stak den inderst paa barmen og gik langsomt hjemover.

[16]

Isende kold havskodde hadde seget ind vaagen og drev om graavaadt og sleipt fjeld. Gjennem husenes mindste spræk og gløtt sived den ind, saa folk huttred og la i ovnen, endda det var sommersdag. Den væden festned klamt i haar og skjeg, og naar kjørene kom hjem til melking om kvelden, silte det af dem som efter regn; men gjeder og sauer stak sig væk, hvor de fandt en lun fjeldhammer, og blev rent borte i skodden kveld efter kveld, alt det kvindfolkene hauked og lokked.

Paa de græsgrodde engflekke mellem ur og langs fjære stod sammensunkne, brunbrændte høisaater og raadned, og nattefrosten hadde alt svært ned toppene paa potetkaalen. Letted han ikke snart, saa det trist ud baade for folk og fæ. – –

Fisken var det rent harmeligt at skue, den surned og blev makædt, hvordan en saa stelte den. Og til ringe gagn blev det, at seien vaded under land, saa der var rigelig anledning til at forsyne sig af guds gaver, saalænge alt arbeide med den var spildt.

Mandfolket blev survent og grættent af lediggangen, husvondt og slemt at dras med, sov mesteparten af dagen og rusled ellers hen til Iversen – bryggen efter en passiar. Der lunte det lidt af lysebrændingen, og stanken af drakse og gammel tran anfegted ikke dem synderlig. Men de stundene nytted kvindfolkene og smatt bortom naboen, noget de sjelden vidste sig udkomme til, mens mændene støt slang i dørene.

*

Lars-Johan Else knytted hodetørklæet stramt foran speilet og glatted forhaaret med sukkervand. Bundingen hadde hun i et knytte paa armen og i

kjolelommen bar hun brev fra Øra-Jon. Det skulde Per-Nilsa Karen ha indom ørbeinan, kolsen hun saa snudde og vendte sig. – Ikke skulde hun gaa der upaataalt og tyne livet af datteren i Vorherres navn. – – – Tvi vore slig gudsfrygt! – En fik hjelpe, dér det trængtes, og løier skulde det bli at se fjæset til Per-Nilsa Karen, naar indholdet af Øra-Jons brev blev sagt hende. Hun snurped munden sammen og øinene lo kamplystent i det gløgge ansigt.

Paa Raen hadde de lagt et tår i ovnen, og Per-Nilsa Karen sad med bundingen i ovnskroken og ventede paa at kjedlen skulde lunkes saapas, hun fik sig en formiddagstaar. Ansigtet var blet furet og bittert, og næsen krøged sig spids ned mod mundens sure gjep.

Nogen gik forbi ruden, og kjedlen slængtes under ovnen. – Aldrig kunde en stakkar faa være ifred. – – Vorherre maatte vide, hvad folk råk efter i sligt veir? Bedre var det, om hver passed sit, hun traakked forvist ikke fremmed-folks dørstokke for ofte. – –

Døren aabnedes, og Else kom langsomt og høitidelig ind og hilste gudsfred i stuen.

Det kvakk i Per-Nilsa Karen; hun kjendte den minen. Men hun lo blidt, dasked sig paa knærne og var saa overvættes glad over sligt uventendes besøg. – – Trodde sikkert, en af dem maatte være feig, siden det kunde hænde, og fik efter megen modstand Lars-Johan Else tilsæde i gyngestolen.

At hun skulde opleve den dag, at Lars-Johan Else ubedt saa indom Raen. Jamen skulde der sættes kors i bjelken, saa sandt som hun sad her. Hun hentede en kniv og risped under taget, og noget ligt et smil lurte i gjepet, men vandt ikke op til øiet, som vagted koldt og vaadt bag rødberændt kant.

Lars-Johan Else fingred med knyttet. Det hørde sig nu slig idag, siden veiret var saa kontralig. – «Og du gaar ikkje tidtar tel mæg,» kom det mildt, hun trak bundingen helt frem.

«Nei, ka e' det før nokke, du bett paa? Jøss det va stas!»

Det skulde være et strikketørklæe til søskendbarnet hendes inde i fjorden. – Syntes hun om koløren?

Per-Nilsa Karen ledte frem brillerne og kom bort til. Det var rigtig pent, syntes hun – med de lysegule borderne og den mørkerøde bunden. Ja hun fik det til, hun!

Nogen tusled oppe paa loftet, det knirked svagt i bjelkerne.

«Kolsen lev ho Paulina?» sa Lars-Johan Else braatt. – «Nævn ikkje hende!»

Hun var blet Per-Nilsa Karen et saa altfortungt kors, saa stor skam og elendighed, som var styrtet over moren for hendes skyld. Og det sa hun – og kaldte gud til vidne – at hundre gange heller tulled hun for haand og fod og sænked Paulina, og det hun bar paa, ned i svarteste jorden, endda hun var eneste barnet, før hun vilde datteren skulde leve efter sligt sørgeligt fald. – – – Hun skulde ikke ha snakket om det, hadde det været med en skikkelig gut. Men med ham, den forbandede finnetampen indenaf fjorden! Gud forlade hendes synd, trodde hun ikke, hun kunde gjøre ulykke paa ham og sig selv, hadde hun ham her. – – –

Det grøssed i Else. Hun maatte ikke la Paulina høre saant snak i den tilstand, hun var. – Hun kunde lægge haand paa sig. – «Kor ha du hende?»

Aa, hun sad vel oppe paa loftet og hang som vanligt, det var hjælpen, moren hadde af hende, sukked hun og rødmed stærkt over pande og kinder og reiste sig tvært. – «Nu faar du regtig undskyld mæg, mens æ' koka en kaffitaar tel fremmenfolket mit.»

Tak, hun skulde aldrig bry sig med noget for hendes skyld. Hun saa aldrig indom Føggeltaen, saa Lars-Johan Else kunde gi traktement.

Per-Nilsa Karen hentet kaffekjedlen fra ovnskroken og aabned døren til kjøkkenet. «Du prata du, har ikkje æg mangen velsigna god gaang spist og drukket hos dæg?»

«Saa ser æg op tel Paulina saa længe.» – Else gik mod loftstrappen i hjørnet.

Men kjøkkendøren smaldt igjen, og Else hørte laaget af kaffekjedlen trille bortover, idet hun steg op trappen. Og med et klukked hun af stille latter, den hun ikke straks kunde tvinge. – – –

Foran det lille vindu i gavlen sad Paulina og sydde barnetøi. Hun smilte mod gudmoren og la den halvfærdige skjorte oven paa kommodeskuffen. «E det du som kjem? Æg hørte praten paa dæg nere.»

Gudmoren nikked og løfted vart paa de smaa plagg. Nei, saa fint det blev. – – – Hun skulde se, endnu kunde alt bli godt, trøsted hun og drog en krak nærmere og save sig, saa lyset faidt paa hende. «Æg har hat brev fra en god kjending og helsning indi tel dæg.»

Paulina hvidned og saa op med sultent blik.

Det var ikke noget at forskrækkes for, mente gudmoren. Det var fra Øra-Jon. Han var tilbage fra Ishavet og havde tjent rigtig godt, og nu agted han sig til Amerika; men først vil han vide, om hun aldeles hadde slaat ham af sinde. Han trodde, som sandt var, at hun var blet narret og âpet til at gjøre det forbi med ham. Og nu spurte han bent frem, om hun vilde komme efter til Amerika, naar han sendte hende billet. – Forresten kunde hun selv læse brevet.

Lars-Johan Else trak det op af lommen, og Paulina rev det til sig og slugte indholdet. – Øinene fik glans og ansigtet farve under læsningen, og da hun var færdig, sa hun med sit gamle kast paa nakken: «Æ' ska komm etter did han vil, om det va tel djupeste helvete. Nu ska ingen skjelle os længer. – Men æg maa skriv, vil du besørg brevet?»

Lars-Johan Else lovde rolig det. Gjerne skulde hun skrive udenpaa, om Paulina saa syntes, og selv gaa med brevet paa bua til han Iversen sjøl.

Paulina la svimmel hodet mod stolryggen og stirred ind i skodden. – – – Herregud hvor ondt hun hadde lidt, og hvor hun hadde plaget ham! – – –

Gudmoren ga sig til at rydde op i den aabne skuffe, flytted ihop, la sammen og tog op igjen. Men øinene randt over, og hun smaasnufsed flittig i lommedugen.

Hun vented vist, Karen, med kaffen. «Farvel og glømm ikkje brevet. – – – Nei, du kan behold hans saa læng.» – – –

Kaffebordet var fint opdækket med roset frynsedug og nysmurte klinelefses, goro og sodakage, og det dufted stramt af nykøgt kaffe. Men Lars-Johan Else var svært fremmed, lod sig nøde og talte stivt om fisket og aarsudsigterne for hø og poteter. De tegned mere end trist, aspekterne, for jordveien.

Per-Nilsa Karen syted med, skjønte ikke, hvordan hun skulde berge livet i kretturskrypene, til nygroen spratt. Det blev stridt for et ensligt kvindfolk at sanke fôr fra fjeld og fjære vintersdag, uden taus og uden mandfolkhjælp, som hun var.

Lars-Johan Else sukked medynksomt og saa ned i fanget.

Kunde hun ikke la Paulina gifte sig med Øra-Jon og gi fra sig gaarden, raaded hun mygt og lindt. «Saa kan du ha dine bedste daga, reis heller bli, som du vil, og

vær usørgd for alt,» sa hun raskere og skotted op.

«Du prata som du har vetet til!» Koppen skalv haardt mod skaalen, og Karen tog bundingen. Vidste *hun* kanskje, hvad sogn og fjerding den rømlingen sogned i? – Og selv om de det vidste aldrig saameget, ikke blev det, mens hendes hode vendte op, at den fanten fik Raen at styre. – Strikkepinderne klirred i de dirrende fingre, og munden lukked sig besk.

Lars-Johan Else skubbed koppen fra sig. Hun tæled maskerne i strikkesørklæet, og et minut var der spændt taushed i stuen.

Hun vidste forresten godt, hvor han ferdes henne, sa hun med vægt paa hver stavelse. Og værre frier kunde Per-Nilsa Karen hat til datteren sin, for enten hun vilde høre det eller ikke, var han lige saa hognelig som de to, her sad, endda der var finneblod i ham. Morsslægten hans var ikke noget at skjæms over. Hændt og hag var han og let at komme udaf det med. «Det sej sjølveste han Lars-Johan, og han ha 'kje for brug aa ta munden for fuld.» – Ordene flød fortere og fortere og det fregnede ansigt skinte af iver, da hun stopped med et kraftigt dunk i bordet.

Om hun saa gjorde ham blank som en himlens engel, gaged det ikke, fræste Per-Nilsa Karen mellem tænderne. Hun hadde forsvoret, at han ikke skulde faa Paulina, og dermed blev det. Hun kunde ikke udstaa ham for sine øine, skreg hun i, men stemmen brast, og hæst klynked hun: Og hun turde ikke for sin herre og gud la ham faa sit barn. Han hadde ikke det fineste rygte paa sig og hadde bragt nok af synd og elendighed over dem begge, om hun ikke selv skulde hjælpe ham til at fuldbyrde sit djævelske verk, og dræbe Paulinas sjæl ataat, snufsed hun.

Lars-Johan Else lo haansk.

«Før vorherre tør du vist!» Øra-Jon hadde tjent en god lot paa Ishavet og skulde til Amerika, forklarte hun. Men først vilde han vide, om han kunde faa sende billet til Paulina og faa hende efter, naar han var kommet sig iveri derover. Else hadde synt Paulina brevet, og jenten var villig, og nu var det i orden mellem de to, og gud hjælpe moren, satte hun sig nu paa tværke med nogen slags ondskab og ødelæggelse af det igjen. Datteren hadde hjerte for gutten, og dermed fik det være. – –

Per-Nilsa Karen blev mørkerød til haarkanten, hun bed tænderne sammen og myste. Var det *det*, hun hadde rækt hid for, kunde hun ha spart sig den bemøieisen. – – – Endnu var det hende, som var mor. Men saa pusted hun dybt,

og trækkene slappedes. «Ska det ikkje vær en bitte liden taar kaffi tel?» kom det inderlig pent og grant.

«Nei, mangfoldig tak og ær for mæg!» Lars-Johan Else pakket bundingen ind, hun maatte skynde sig. Klokken var blet mange, og hun var ræd, han Lars-Johan ventede paa middagsmaden.

De haandtoges med snurpede smil, takked endnu engang og skiltes. – – –

Da Per-Nilsa Karen var alene, knugede hun næverne og kjendte dragelse til krampe. «Den forbannede mærra!» tuded hun koldt og taareløst. Det skulde hun ikke ha gjort omsonst.

*

Det var kveld. Fuksiaen i vinduet mod sør hang fuld af røde blomster, og muskatgeranien duftede skarpt. Per-Nilsa Karen gned et blad mellem fingrene, før hun slap stakken og krøb i seng.

Brillerne og bønnebogen laa paa kommoden ved hodegjærdet, hun tog dem og aabned bogen; men andagten var ikke tilstede. Tankerne vaset med andre ting ikveld. – Lars-Johan Else *hadde* ret. Paulina reiste gladelig efter slampen sin, det var ikke vondt at skjønne. Hun var jo plent omskiftet paa disse korte timerne, lo og sang akkurat som i gamle dage og snakket venlig til moren. – – Men hun skulde sætte stopper for den reisen – – –

Og saa var det der igjen, det som hadde slaat ned i hende som et lyn idag, straks hun fik syn for omskiftet hos Paulina. Hun hadde skubbet det unda sig, ikke villet ha med det at skaffe, men det dukked op igjen, atter og atter.

Ingen levende sjæl vilde ane det mutterste gran. Ingen hadde greie paa de sengklær, hun aatte – eller vilde med en tanke falde paa, det var *det* duntæppet, hun Albert-Johanna hadde laant ifjor, da hun kreperte af barselfeber. Siden hadde det hængt ubrugt paa stabbursloftet. Hvis hun tog vaaret af det paa gjæstesengen i nystukammerset og hadde paa det tæppet, saa kunde Paulina faa det til barselsengen. – – –

Klokken slog ti. Det blaaste en ustadig storm fra nord, og regnet plaskede i byger mod væggen. Det kulsed i hende og hun trak skindfælden op over skulderen, og bønnebogen datt paa gulvet. – –

Tusen gange heller se hende i svarte jorden end gift med Øra-Jon. – – –
Synd? – Døde hun nu fik vorherre sjælen, uvist hvordan det kunde gaa siden. – –

Synd? – Tanken urodde. Den synd fik hun staa i at ta paa sig: Vorherre tilga nok – det var for hans skyld, hun vaaged det, og ikke for sin egen – det vidste *han* bedst. – – – Synd? hvisked det paany. – Synd! næsten ropte det i øret paa hende. Aa nei, sukked hun ørsken og vælted sig i sengen; hun kunde godt la være, værged hun for sig. Duntæppet laa der jo bare og med et andet vaar til og med. *Vilde* ikke *han*, som ovenfor sad, kunde han hindre det. Magten og æren var hans. – Og han værned og hegned om sine, det hadde hun tidt og ofte maattet sande.

Hun famled efter bønnebogen og ledte op kveldsbønnen, men sovned før femte linjen var læst. –

[17]

Ved bækkesiget paa nordre siden af Styrmandshaugen gik Lars-Johan Else og ledte efter lægende urter.

Vokse ved nordrindende vand og plukkes i midnatstunden, hadde gammelkjærringen paa Føggeltaen lært hende. – – Aaja, de gamle de kunde meget, de. Den gang de levde op, sad der ikke som nu en doktor i hver fjerding færdig til at kurere ve og værk med alt det nymodens skvalp og skvip, de gav folk at tyll i sig. Og ikke mere hjalp det! Se nu bare ho Paulina, laa hun ikke og pintes paa andre ugen i barselfeber, afmagret og udtæret som et liknels, og hende hadde da doktoren været hos ikke mindre end to turer. –

Lars-Johan Else krøb mellem stenene, glytted, bøied vart bregneblade og lysked under lushat. Her omtrent skulde ærensprisen findes.

Det var ikke pass og omtanke, det skorted Paulina paa nu om dagen, for sandelig var ikke Per-Nilsa Karen blet saa framifraa snild og omgjængelig, at det var besynderligt syn at se paa. Paulina hadde hun lagt i gjæstesengen og spandert de bedste sengklærne. Hvem vilde ha gjort hende det efter, om de hadde hat senger og klær at vælge imellem? – – –

Et par smaa blade, rundagtige og sølvhvide, grodde frem mellem graastenen, og hun grov og rykked forsigtig planten op med roden. Var der én, fandtes sagtens fler, og mange trængtes ikke for at døive feberen. At hun ikke hadde grebet til det midlet før! Men det gamle skulde der støt gjøres nar af. Og ikke mere den dugde den doktormedicinen de tyll i hende – – –

Saa forandret Paulina var blet. – Snild og medgjørlig paa en vis hadde hun altid været, men nu var hun ganske som en gudsengel. Laa med et smil og var inderlig taknemlig for den mindste haandsrækning. – – – Og saa glad hun var i gutten sin, vilde endelig ha ham i sengen og laa og smaasnakked med ham, saa ofte hun bare hadde en lise. – – –

Undres paa, om det hun sa til Per-Nilsa Karen hadde bidt paa? Det ligned mest til det. Aaja da – sandheden var god for nogen hver at høre.

Men Paulina var blet saa rar af sig mod moren, omtrent som frøs hun, straks hun nærmed sig sengen. Kvakk hun ikke plent tilveirs igaar, da Karen dytted tæppet om hende. – – – Ikke likte hun at bedstemoren stelte om gutten heller. Det var urimeligt at ligge der med nag. Sansed hun da ikke, hvor stille og stuslen moren var blet i det sidste. – – Herregud, saa ilde det var, naar noget gik i ulag mellem to nærstaaendes.

Lars-Johan Else retted den gamle, stive ryg og putted haartufserne tilbage – de hadde glidd frem under tørklæet – og hun satte sig paa en sten. Aaja, verden var en jammerdal, og vel var den faren, som fik fare herfra i den gode tid. Hun sad og piller ved urterne, dryssed mulden af roden og strøg over bladene med nænsomme fingre.

Her hadde hun engang siddet sammen med gammelmoderen paa «Roligheden», just paa denne stenen var det. Den madam Iversen hadde været et aparte menneske. – Gud glæde hende i graven der hun laa! Og stod nogen blank for *ham*, maatte det være hende. Som en mor hadde hun været for hele fiskeværet, og ikke var et øie tørt den dagen, hun blev rodd ud vaagen til sin sidste hvile.

Hun sang, gammelmoderen, den gangen de sad her – en underlig sang om døden, og siden fik hun den opskrevet af hende, fordi hun bad om det. – –

Lars-Johan Else kremted og prøvde stemmen. Jo, hun husked den vist, og saa sang hun med tynd, skjælvende røst, der tabte sig i nattestilheden om hende:

Livet er ofte en trykkende kjæde
af centnertung kummer, af sorrig og savn.
Snart svinder som skyggen den smilende glæde
og levner kun savn i den sorgfulde barm.

Thi ikkun i gravens velgjørende skjød
der findes et fristed for kummer og nød!

Saa vink mig da død til de evige glæder,
løs kjærlig de tunge, de trykkende baand.

Jeg for dit alter som offer fremtræder,
mit bristende øie skal signe din haand.

Thi ikkun i gravens velgjørende skjød
der findes et fristed for kummer og nød!

Bagefter sad hun og saa indover været, hvor taagen var lettet. Stille var det, saa stille. Alting sov i sommernatten. Ikke ringeste rørelse i luften; vaagen var glat og graabank, fredelig flød baadenes flok i sine fortøininger og speilte sig sammen med husene rundt om – handelsmandens store hvidmalte hus midt iblandt fiskernes mindre og mørkere. Dybt under laa billedet af fjeldet, men løfted hun hodet, saa hun det rage høit op mod den jevnt disige himmel og med skoddestrimer om toppen.

*

Det rosemalte slagur slog fire surrende slag og vækked Per-Nilsa Karen; hun hadde heldt sig paa sengen, mens Lars-Johan Else sad hos den syge.

Døren til nystukammerset stod paa gløtt, og hun hørte sagte, enstonig ynk. Det var akkurat, som Paulina var ræd. – – Skjønte hun – – –? Hun var blet ligesom saa skræmt og sky af sig og syntes ikke om, at moren passed og fjælged hende. Knap at hun rørte barnet, taalte datteren. Hun kunde da ikke *tro*, én vilde gjøre det uskyldige kryptet noget!

Bra hadde det naturligvis været for alle parter, om vorherre hadde kjendtes ved det, og tat det bort fra verdens ondskab og fristelser, men ikke skulde én fremskynde herrens time. – –

Saa den gutten ligned han salig Per-Nilsa i opsynet! Sandelig var det nærpaa nifst. Og Lars-Johan Else hadde ogsaa lagt mærke til det. Det var, naar han laa vaagen og med store aabne øine, at ligheden var som tydeligst. – – Riktig en trivelig gut – – levde han op, kom han til at slægte paa bedstefar sin – – levde han op ja. – –

Det ynked igjen, sagte og ræd. Feberen var slem. – – Per-Nilsa Karen emned sig til at staa op, men fort la hun sig nedpaa igjen.

Duntæppet – – Hun hadde tat andet vaar paa, før Pauline skulde bruge det, og smitten hadde sikkert ikke let for at sige gjennem tæt møbelsirts. Men – men – det var ikke blet til feber før ugen efter barselsengen heller.

Det ynked igjen; Paulina *var* ræd. Men hun *kunde* ikke vide, hvad det var for et tæppe, for vaaret var skiftet med det paa gjæstesengen, og ellers var det ikke videre forskjel paa de to tæpperne.

Og om saa var, at smitten hadde været gjemt i det plagget? Ikke hadde hun øvet det i nogen ond hensigt, og hadde vorherre ikke villet, at det som var skedd skulde ske, hadde det staat i hans magt at hindre det. Og det var for ham, hun vilde redde Paulinas sjæl. For hans skyld hun bragte sit offer. –

Vorherre – gud og fader! Det var blet saa koldt om hende og i hende, efter den kvelden hun bredte tæppet paa. – – – – –

Skingert og langt gol hanen i fjøset, og med ét sad Per-Nilsa Karen stiv i sengen og bed tænderne ihop og knytted næverne. – – Ikke en sjæl skulde ha tag i det og bringe hende paa folkemunde! Ikke for det, hun var vist ikke alene om at ha noget at skjule. Fingrene slappedes i de knyttede næver, og nakken bøiedes. Kunde én saasandt se i hjertegropen paa folk, blev en vis paa mangt, én minst hadde ventet. –

Hun støtted sig paa albuen og saa ud vinduet. Huf, aldrig kunde det bli slut paa denne skodden. Den vælted ind fra havet hver nat og lod en stakkar føle det klamt lige til margen. Hun la sig nedfor og strævde efter søvn.

Lars-Johan Else stiltred paa hoselæsten bort til sengen og rusked i hende.

«Du lyt komm ind nu – det dræg mod slutten med ho Paulina.»

Per-Nilsa Karen stod op og fulgte.

I det graakolde dagskjær stred Paulina sin sidste strid. De store og indsunkne blaa øine stirred angst, og fingrene plukked og napped hvileløst paa tæppet.

Moren stansed paa dørstokken og skotted sky bort paa hende.

«Ho har ikkje langt igjen, stakkar,» hvisked Else og glatted paa overbredslet. Paulina sansed det ikke, laa bare og mumled: «Eg skjøn det ikkje, eg skjøn det ikkje –»

«Ka e de du ikkje skjøn, banet mit?» spurte gudmoren og tørked pan den hendes.

«Koffer ska æ' dø nu, alt e saa godt! – Æg vil ikkje – æg vil tel han Jon. Hjælp mæ' tel aa bli frisk igjen!» klynked hun, og de blege, tørre læber bævred.

Per-Nilsa Karen tog et steg fremover. «Tænk paa Jesus, Paulina, og slaa alt anna af sind,» talte hun høit. «Han er den einaste, som kan frels di sjæl.» Og hun gik nær hen til sengen.

Men Paulina hørte hende ikke. Hun var optat af nogen, de ikke kunde se.

Det traadte over loftsgulvet med tunge støvler, bjelkerne ga sig for hvert trin, og døren til stuen fløi op paa vidt gab, og en stram liglugt fylgte kammerset. Per-Nilsa Karen tog sig for bringen og ansigtet gustned; men Lars-Johan Else lukked stilt døren.

«Her e fleir inde i nat end vi an'. – Ka i Jesu navn e det, som staar paa!»

«Gumor!» Haanden famled. Else fatted ømt om den og bøied sig tæt nedmod hende. «Du gumor,» kviskred hun, «du maa ta han liten tel dæg. – Han maa faa vær hos dæg bestandig. – Ikkje hos ho mor – hør du – – æ' faar ikkje dø før du lov mæg det – –»

«Æg ska ta han, gubanet mit, ængst dæg ikkje før han. Naar æg ber han Lars-Johan, gjær han det nok. Gud ha nægta os nokken sjøl, nu kan han bli mit alderdoms ban,» graat Lars-Johan Else. «Og æ' ska stell om han som va han min ejen.»

Klokken tikked med skarpe smaa tikk, indimellem rasled og skured lodkjettingen efter som loddene sank; men udfør vinduet grov og skratted et par kraaker. Else gik stilt ud og kasted sten efter de stygge ulykkesfuglene – – –

Da hun kom ind, stod Karen over vuggen. «Ha du set testamentet?» spurte hun skyndsomt. «Æg vil læs et gudsord før ho, hvis hun vaakna tel sans og samling.»

«Plag hende ikkje – gud kjendes vist med ho uden det. Og min formeining e, at ho staar blankar for han end nokken af os to, arme syndere.»

Per-Nilsa Karen blev bøs. «Vi kan alle træng gudsordet med paa veien, og ikkje vil æg forhold mit eget barn det, om æg saa e aldrig saa klein og syndfuld i dine aua.»

«Mor,» den syge reiste sig rapt og rank. «Mor, faar æg peng tel brukjole – –?
»

Hun sank ledløst tilbage mod morens arm, og det var over.

Med testamentet i fanget sad Per-Nilsa Karen og vagted paa, at Lars-Johan Else la liget tilrettes, trykked øinene igjen og stak en kvist af kristiblodsdraaben mellem de udmagrede, blaa-hvide fingre – – –

Kjær hadde Paulina støtt været gudmoren, og haandlaget var vart og omtænksomt, net som den døde led nogen tort, hvis ikke alt blev i orden. Og det, hun hadde brug for, tog hun sig, som aatte hun de ting i huset var, roted frem af kommode og dragkiste uden at æstimere at spørre en gang.

Hun hadde faat det slig hun ønsked, Lars-Johan Else. Hadde skilt hende af med morsmyndigheden, og gjort hende til åp og spetakkel for gud og hvermand, for det vilde hun bli, naar det blev sagt, hun ikke var betroendes den vesle bansungen efter datteren sin. – – – Men hun fik ta det med, som en herrens prøvelse og bære korset, som det sømmed sig en sand kristen og en gjenfødt himmelens borger. Stod hun ren og tvættet i guds øine deroppe, saa kunde djævelen og verden sværte og sladre det de vilde. – – –

Kunde hun bare faat graate – men alt det hun vilde og strævde, nytted det ikke det gran. Og der gik Lars-Johan Else, den mærra, og sipte og hiksted og glante efter hende og undred sig og førte hende sagtens paa folkemunde for det ogsaa. Ingen burde vel været nærmere til at syne sorgen end hun som mor var. –
– – –

Ikke kunde Lars-Johan Else eller nogen anden i verden ha anelse om, saa haardt og koldt alt kjendtes indvortes i hende. – Og kulden aad om sig og størkned alt, som taarer og rørelse var.

Regine Normanns *Krabvaag* er lastet ned gratis fra bokselskap.no